

วารสารภูมินิเวศพัฒนาอย่างยั่งยืน

Academic Journal of Sustainable Habitat Development

ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2565

Vol.3 No.1 Jan.-Jun. 2022

ISSN : XXXX-XXXX (Online)

วารสารภูมินิเวศพัฒนาอย่างยั่งยืน

Academic Journal of Sustainable Habitat Development

ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2565)

Vol.3 No.1 (January-June 2022)

ISSN : XXXX-XXXX (Online)

วัตถุประสงค์

วารสารภูมินิเวศพัฒนาอย่างยั่งยืน “Academic Journal of Sustainable Habitat Development (AJ-SHaDa)” มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่บทความวิจัยด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่ ที่สอดคล้องกับศาสตร์พระราชา หรือนโยบายการพัฒนาของภาครัฐครอบคลุมสาขาต่าง ๆ ได้แก่ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, การบริหารจัดการ, การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, การพัฒนาท้องถิ่น, ภูมิสังคมและนิเวศวิทยา, รัฐศาสตร์, รัฐประศาสนศาสตร์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเผยแพร่บทความบทความวิจัยและความวิชาการให้แก่คณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป เพื่อบริบทความภาษาไทยและอังกฤษ

กำหนดการเผยแพร่

วารสารเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน) คือ ฉบับที่ 1 ระหว่างมกราคม – มิถุนายน และฉบับที่ 2 ระหว่างเดือนกรกฎาคม – ธันวาคม

คณะกรรมการที่ปรึกษา

นายสิทธิชัย อึ้งภากรณ์

ดร.โกมล แพรกทอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ

นายกสมาคมภูมินิเวศพัฒนาอย่างยั่งยืน

อุปนายกสมาคมภูมินิเวศพัฒนาอย่างยั่งยืน

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

บรรณาธิการ

นายคณิต ธนธรรมเจริญ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Editorial assistant)

นายคณาภรณ์ ธนธรรมเจริญ

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

1. ศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ ตั้งจธธรรม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรมณ์ สีดาคำ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สุขวงศ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ พรหมดี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิดา สุวรรณประสิทธิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุตินันต์ สะสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรภพ วงศ์รอด	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ นพแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณิน หุตานวัตร	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้า
คุณทหารลาดกระบังอาจารย์
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐิภาณ สุทธิกุลบุตร	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิกร มหาวัน	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
15. อาจารย์ ดร.ทิพย์สุดา ตั้งตระกูล	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ฝ่ายจัดการวารสาร

นางศิรินทิพย์ ผาเจริญ

สำนักงาน

สมาคมภูมินิเวศพัฒนาอย่างยั่งยืน 277 หมู่ที่ 7 ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัด
เชียงใหม่ 50200

จัดพิมพ์โดย

ร้านธนพร เลขที่ 152/1 หมู่ที่ 3 ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ 50220

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review)

ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2565)

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วินิจ ฝาเจริญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
3. อาจารย์ ดร.กรวิทย์ เกาะกลาง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
4. อาจารย์ วิราษ ภูมาศรี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
5. อาจารย์อุทัย ชุมเหล็ก	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทบรรณาธิการ

วารสารภูมิวิเทศพัฒนาอย่างยั่งยืน ฉบับนี้เป็นปีที่ 3 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน 2565 เป็นฉบับที่ 5 ของการจัดพิมพ์ ขอขอบคุณเจ้าของบทความทุกท่าน ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้พิจารณาบทความและปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพ บรรณาธิการและคณะทีมงานจะรักษามาตรฐานการเผยแพร่ และเพิ่มประสิทธิภาพการเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทางด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และวิถีชุมชนตามภูมิสังคมที่หลากหลาย เพื่อเป็นการเสนอทางออกในการแก้ปัญหาสังคมให้กว้างขวางและเกิดยั่งยืนในอนาคตต่อไป

ฉบับนี้ มีบทความวิจัยและบทความวิชาการที่ได้รับการคัดเลือกให้ตีพิมพ์ทั้งสิ้น 5 บทความ ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 3 เรื่อง คือ 1) กระบวนการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนบ้านภูดิน ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดย จิระชัย ยมเกิดและวินิจ ฝาเจริญ 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ โดยพระครูสุตวรธรรมกิจและพระครูปลัดนิเวศ ชินวโร และ 3) หลักคิดการทำเกษตรอินทรีย์เชิงพุทธของชาวเกษตรกรในพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย โดยชัยชาญ ฤทธิร่วม

บทความทางวิชาการ จำนวน 2 บทความ คือ 1) แนวทางการขับเคลื่อนศักยภาพท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 โดยสภาพร แสงสุโพธิ์และเกรียงไกร เจริญผล และ 2) การบริหารจัดการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธภายใต้หลักธรรมาภิบาล โดยกานต์ ลายคำ และคณะ

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่าน กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้อนุเคราะห์กลั่นกรองและปรับปรุงบทความให้มีความถูกต้องตามหลักวิชาการ และขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่สนับสนุนการจัดทำวารสารฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี

(นายคณิต ชาญธรรมเจริญ)

บรรณาธิการวารสาร

ทัศนะคติและความคิดเห็นในบทความของวารสารนี้เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน
ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	ข
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	ค
บทบรรณาธิการ	ค
บทความวิจัย	
กระบวนการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนบ้านภูดิน ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ : จิระชัย ยมเกิด, วินิจ ผาเจริญ	1
ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การ บริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ : พระครูสุตวรธรรมกิจ, พระครูปลัดนิเวช ชินวโร	9
หลักคิดการทำเกษตรอินทรีย์เชิงพุทธของชาวเกษตรกรในพื้นที่เทศบาลตำบล กาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย : ชาญชัย ฤทธิร่วม	18
บทความวิชาการ	
แนวทางการขับเคลื่อนศักยภาพท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 : สถาพร แสงสุโพธิ์, เกรียงไกร เจริญผล	28
การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธภายใต้หลักธรรมาภิบาล : กานต์ ลายคำ, ทศย์ภัทร ดังกุลาม, อัญชลิกา ตระกลสาทร	41

**กระบวนการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนบ้านภูดิน ตำบลแม่หอพระ
อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่**

**Tourism route design process of Ban Phu Din community, Mae Ho Phra
sub-district, Mae Taeng district, Chiang Mai province**

จิระชัย ยมเกิด, วินิจ ผาเจริญ¹

Jirachai Yomkerd, Winit Pharcharuen

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนบ้านภูดิน ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้นำชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และพระสงฆ์ จำนวน 35 คน เครื่องมือในการวิจัยได้แก่ การสังเกต และสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ การประชุมวางแผน การออกแบบกิจกรรมและโปรแกรมการท่องเที่ยว การทดลองกิจกรรมนำร่อง โดยมีวิเคราะห์เส้นทางท่องเที่ยว จำนวน 1 เส้นทาง คือ เส้นทางอ่างเก็บน้ำภูดิน-อ่างเก็บน้ำแม่หอพระ มีกิจกรรมการเรียนรู้ทรัพยากรและการอนุรักษ์น้ำ ได้แก่ 1) กิจกรรมศูนย์เรียนรู้อ่างเก็บน้ำห้วยภูดิน 2) กิจกรรมเดินป่าศึกษาเส้นทางธรรมชาติเพื่อการเรียนรู้ทรัพยากรและการอนุรักษ์น้ำ 3) การจัดทำฐานเรียนรู้ด้านการเกษตรและพืชสมุนไพร 4) การจัดทำฐานเรียนรู้การเลี้ยงผึ้งโพรงธรรมชาติ 5) กิจกรรมการเรียนรู้พหุวัฒนธรรม และ 6) กิจกรรมกลุ่มโฮมสเตย์และการตั้งแคมป์

คำสำคัญ: กระบวนการออกแบบ; เส้นทางท่องเที่ยวชุมชน; โปรแกรมการท่องเที่ยว

Abstract

This article aims to analyze and analyze the tourism route design process of Ban Phu Din community, Mae Ho Phra sub-district, Mae Taeng district, Chiang Mai province. This is a qualitative research. Key informant groups, community leaders,

¹ มหาวิทยาลัยแม่โจ้; Maejo University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: jirachaiyomkerd@gmail.com

community enterprise groups Government agencies and 35 monks. Research tools include observation and in-depth interviews. and then used for descriptive analysis.

The results showed that, The process of designing tourism routes in the community is a knowledge transfer. planning meeting Designing activities and tourism programs pilot activity trial There is an analysis of 1 tourist route, namely Phu Din Reservoir - Mae Ho Phra Reservoir route. There are learning activities on resources and water conservation, namely 1) Huai Phu Din Reservoir Learning Center activity 2) hiking activities to study nature trails for learning resources and water conservation 3) establishing a learning base on agriculture and plants 4) Establishment of a natural beekeeping base, 5) Multicultural learning activities, and 6) Homestay and camping activities.

Keywords : design process; community tourism routes; tourism program

บทนำ

การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นรูปแบบทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยอาศัยการเจรจาและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักในชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการตั้งอยู่บนฐานคิดว่า ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยนำเอาทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวิถีการผลิตชุมชนมาใช้เป็นปัจจัยหรือต้นทุนการผลิตที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น (Sarobol, 2003) การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนก่อเกิดการท่องเที่ยว โดยคนในชุมชนเป็นคนจัดการที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมท้องถิ่นและคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชนแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) เกิดขึ้น เพื่อตอบสนองต่อผลกระทบเชิงลบจากการท่องเที่ยวมวลชน (Mass Tourism) ที่เกิดขึ้นในช่วงแรกของการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อคนในชุมชนท้องถิ่น (Murphy, 1985) ได้รับการยอมรับในประเทศต่างๆ ทั่วโลกว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและสังคมเพื่อลดอัตราความยากจนในพื้นที่ชนบท

การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยมีชุมชนเป็นฐานในการบริหารจัดการ หรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "Host Management" ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และในอนาคตมีแนวโน้มที่จะเติบโตเป็นเครือข่ายมากขึ้น ทั้งนี้รูปแบบของการจัดการโดยชุมชนถูกคาดหวังว่าเป็น

วิธีการจัดการท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่มีศักยภาพ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ และสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรการท่องเที่ยวในตัวเอง (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2559)

การพัฒนาการท่องเที่ยวในปัจจุบันจำเป็นต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม โดยเน้นการมีบทบาทของคนในชุมชนมากขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการพัฒนาดังกล่าวจำเป็นต้องพัฒนาบนพื้นฐานของทรัพยากรคน สถานที่โดดเด่นและภูมิปัญญาของชุมชนที่มีอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ เพื่อให้เกิดอัตลักษณ์ของชุมชน อาทิ ด้านหัตถกรรม วรรณกรรม ชุมชน อาหารท้องถิ่น สถาปัตยกรรม ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น เนื่องจากกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนช่วยสร้างความพลิดเพลินให้นักท่องเที่ยวและยังสามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนท้องถิ่นกับผู้มาเยือนได้อีกด้วย (Thongma 2016)

ชุมชนบ้านภูดิน ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนครัวเรือน 425 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 962 ราย โดย ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งพื้นที่หมู่บ้านทั้งหมด 4,500 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตรจำนวน 2,195 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ทำนา 415 ไร่ และพื้นที่ทำสวนจำนวน 1,780 ไร่ โดยมีผู้ใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยภูดิน อ่างเก็บน้ำห้วยก้าง อ่างเก็บน้ำห้วยกุก เพื่อการอุปโภคบริโภค ปศุสัตว์ และการเกษตร ตั้งแต่ปี พ.ศ.2519 เป็นต้นมา โดยเริ่มจากปี 2518 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำริ โครงการสร้างเขื่อนแม่งัดสมบูรณ์ชลขึ้น บ้านภูดินและมีราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากภาวะน้ำท่วม ดังนั้น ทางราชการจึงต้องอพยพในพื้นที่ใหม่ และก่อตั้งหมู่บ้านเป็นบ้านภูดิน ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พร้อมทั้งให้กรมชลประทานสร้างอ่างเก็บน้ำขึ้น เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในครัวเรือนและเพื่อการเกษตร เรียกว่า “อ่างเก็บน้ำห้วยภูดิน” ซึ่งในปัจจุบัน กระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือเชิงนิเวศ มีการเติบโตอย่างรวดเร็วในอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว เนื่องจากพฤติกรรมนักท่องเที่ยวปัจจุบัน มีแนวโน้มที่จะเลือกสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ขณะเดียวกันกิจกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบันนั้น เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แทบทั้งสิ้น ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวและประสานกิจกรรมต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวในพื้นที่มากขึ้น อันเป็นการตอบสนองกระแสการท่องเที่ยวโลกในรูปแบบผสมผสานดังกล่าวนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความพึงพอใจและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวเป็นสำคัญอีกด้วยทั้งโครงการดังกล่าว สามารถต่อยอดในรูปแบบอื่นๆ เพื่อให้เกิดรูปธรรมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของจังหวัดต่อไปได้ ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง

ฉะนั้น ด้วยเหตุผลข้างต้น จึงทำผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่สำรวจชุมชนว่า ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอะไรบ้าง และจะร่วมกันออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนบ้านภูดิน ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่อย่างไร โดยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจและศักยภาพของบ้านภูดิน ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวชุมชน บ้านภูดิน ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยออกแบบวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ โดยออกแบบวิธีการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 เพื่อสำรวจและศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านภูดิน ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามที่ได้กำหนดไว้ข้างต้น วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ระยะที่ 2 เพื่อออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวชุมชน บ้านภูดิน ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดสนทนากลุ่ม จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังที่ได้กล่าวไว้เบื้องต้น โดยวิเคราะห์จากความพร้อมด้านศักยภาพ กระบวนการ และการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอ (ร่าง) กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

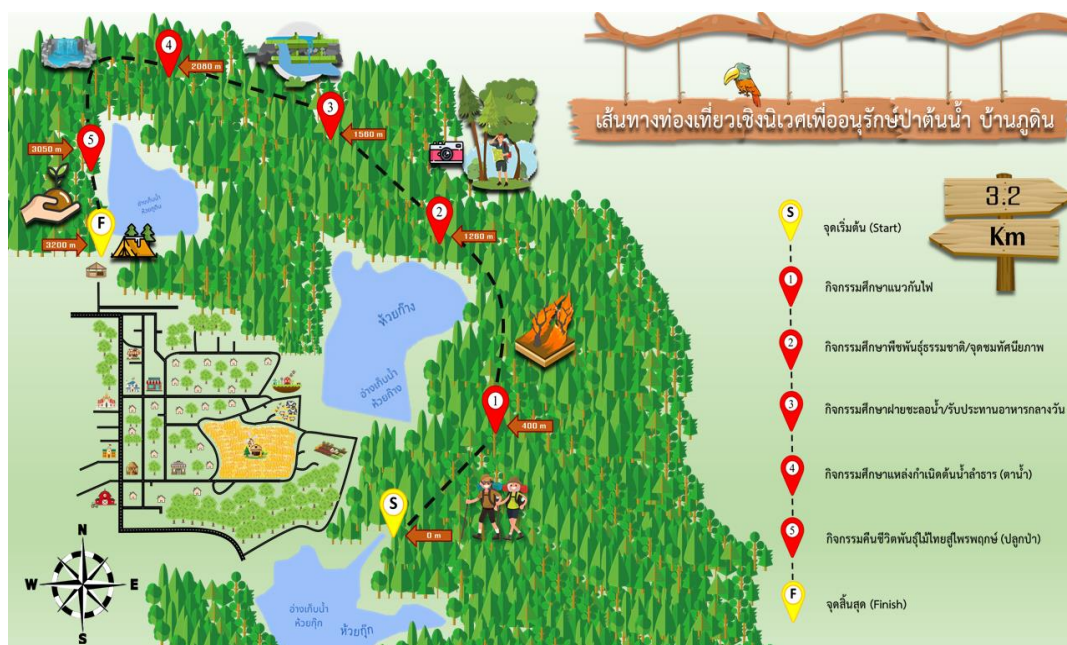
ระยะที่ 3 เพื่อตรวจสอบกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน โดยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า จากผู้นำชุมชน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาชีพ กลุ่มที่พัก หน่วยงานภาครัฐ ประชาชนชาวบ้าน และนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ร่วมกันพิจารณา ให้ข้อเสนอแนะ ปรับปรุงแก้ไข และผู้วิจัยนำเสนอให้กับผู้ทรงคุณวุฒิและประชาชนร่วมกันประเมินและผ่านการรับรองโดยเวทีประชาคมตำบล

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องกระบวนการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนบ้านภูดิน ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษา ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 วิเคราะห์สำรวจและศักยภาพของบ้านภูดิน ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการสำรวจศักยภาพในชุมชนมีทรัพยากรที่หลากหลายที่จะพัฒนาไปสู่การพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวที่เหมาะสมและชุมชนมีความพร้อมและตื่นตัว เพื่อที่สร้างอัตลักษณ์ ความโดดเด่นที่มีทุนทางสังคมหลากหลาย สามารถวิเคราะห์ให้เห็นแหล่งทุนที่สามารถเป็นท่องเที่ยวชุมชนได้แก่ 1) ชุมชนมีฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวยึดโยงกับวิถีวัฒนธรรมชุมชน 2) ชุมชนมีฐานทรัพยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ชุมชนมีฐานเชิงประวัติศาสตร์ 4) ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติ 5) ชุมชนมีฐานแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย 6) ชุมชนมีฐานปัจเจกบุคคลและองค์กร หน่วยงาน และทุนทรัพยากรเหล่านี้มีลักษณะโดดเด่นกว่าพื้นที่อื่น ๆ สามารถพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวในพื้นที่ได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนบ้านภูดิน เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบการท่องเที่ยว เริ่มการถอดบทเรียน การประชุมวางแผน การออกแบบกิจกรรมและโปรแกรมการท่องเที่ยว โดยการดำเนินกิจกรรมมีจุดมุ่งหมายหลักในการให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเส้นทางธรรมชาติของป่าต้นน้ำบริเวณอ่างเก็บน้ำในเขตพื้นที่ตำบลแม่หอพระ และร่วมทำกิจกรรมในฐานเรียนรู้แต่ละแห่งที่เกี่ยวข้อง เส้นทางท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ 1) กิจกรรมศูนย์เรียนรู้อ่างเก็บน้ำห้วยภูดิน 2) กิจกรรมเดินป่าศึกษาเส้นทางธรรมชาติเพื่อการเรียนรู้ทรัพยากรและการอนุรักษ์น้ำ 3) การจัดทำฐานเรียนรู้ด้านการเกษตรและพืชสมุนไพร 4) การจัดทำฐานเรียนรู้การเลี้ยงผึ้งโพรงธรรมชาติ และ 5) กิจกรรมกลุ่มโฮมสเตย์และการตั้งแคมป์ ดังภาพ

ภาพ 1 เส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่ออนุรักษ์ป่าต้นน้ำ บ้านภูดิน

อภิปรายผลการวิจัย

ศักยภาพพื้นที่บ้านภูดิน มีทรัพยากรและแหล่งทุนทางสังคมที่หลากหลาย ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรวัฒนธรรม ทรัพยากรปัจเจกบุคคล ซึ่งชุมชนพร้อมที่สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ ชุมชนมีการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ นับตั้งแต่ร่วมคิด วางแผนและการตัดสินใจ สอดคล้องกับ Ratchathawan et al. (2018) ได้สรุปกระบวนการการมีส่วนร่วมซึ่งนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งปัจจัยเหล่านี้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) ร่วมในการดำเนินการและปฏิบัติการ 3) ร่วมในการรับและแบ่งปันผลประโยชน์ 4) ร่วมในการติดตามและประเมินผล ฉะนั้น บ้านภูดิน ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จึงมีความพร้อมและความตื่นตัวในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เริ่มการศึกษาริบทของพื้นที่ที่มีการประชุมกลุ่มสนทนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และนำข้อมูลมาจัดการการประชุมกลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อพิจารณาความถูกต้อง หลังจากนั้นมีการคืนข้อมูลและกิจกรรมท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ให้กับสมาชิกในชุมชนเมืองมะดัน จนได้แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้โดนการมีส่วนร่วมของชุมชน สอดคล้องกับ Thailand Community Based Tourism Institute (2006) ได้อธิบาย

เส้นทางท่องเที่ยว สำหรับนักท่องเที่ยวสามารถพบเห็นชมแหล่งท่องเที่ยวและจุดที่น่าสนใจต่าง ๆ ได้ง่าย สะดวก ปลอดภัย ได้รับความรู้และความเพลิดเพลินจากการใช้เส้นทางที่จัดทำขึ้น ยังสอดคล้องกับ ทิววรรณ ศิริเจริญ และนันทกานต์ ศรีปลั่ง (2560) พบว่า การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม อำเภอล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ มีองค์ประกอบสำคัญ 6 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านชาติพันธุ์ ด้านประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน และโบราณวัตถุ ด้านสถาปัตยกรรม ด้านประเพณี วัฒนธรรมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน ด้านวิถีชีวิต และด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้การที่แหล่งท่องเที่ยวควรจะต้องมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ รวมถึงมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวนั้น สอดคล้องกับวรวิศรา สมเกียรติกุล และคณะ (2561) ที่กล่าวว่าแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและมีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน ตลอดจนความสะดวกและการมีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ร่วมกับชาวบ้าน ซึ่งจะเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว แต่สิ่งที่ควรพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อให้การเดินทางเชื่อมโยงสะดวกขึ้นคือ บริการรถสาธารณะ

องค์ความรู้จากการวิจัย

กระบวนการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนบ้านภูดิน ตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาการพัฒนาศักยภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งการสำรวจและศักยภาพชุมชนที่สำคัญซึ่งทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทำให้ผู้วิจัยและชุมชนระดมความคิดเห็นกันยกร่างเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้ตกผลึกเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวมีเฉพาะชุมชน ได้แก่ แหล่งเพาะเรียนรู้ อัตลักษณ์ชุมชน ทรัพยากรป่าไม้ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ชุมชนยั่งยืน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาพลักษณ์ ระบบนิเวศ ฯลฯ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากผลการวิจัยพบว่า ด้านพื้นที่การท่องเที่ยวชุมชนมีความหลากหลาย แต่ยังขาดการสนับสนุนทั้งงบประมาณจากภาครัฐและท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและท้องถิ่นควรสนับสนุนงบประมาณในส่วนขาด เช่น บ้ายบอกทาง การเผยแพร่กิจกรรมการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ เพื่อเพิ่มเติมให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนขับเคลื่อนไปได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้มีความพร้อมเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษากลยุทธ์เชิงรุก การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างเข้มแข็ง หลังสถานการณ์โควิด 19 ในทุกมิติของการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

ทิวาวรรณ ศิริเจริญ และนันทกานต์ ศรีปลั่ง. (2560). การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม “เที่ยวไทหล่ม เมืองสงบ มากเสน่ห์”. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ครั้งที่ 4. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์: เพชรบูรณ์.

วิศรา สมเกียรติกุล และคณะ. (2561). การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. มั่งรายสาร. 6(2), 79-102

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2559). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. สืบค้นเมื่อ 19 มีนาคม 2563 จาก

http://www.trf.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=957:2012-07-01-03-23-01&catid=35:research-forum&Itemid=146

Murphy, P. E. (1985). Tourism: A community approach. London, UK: Routledge.

Ratchathawan, R., Kaewkrajok, T., Jongkatekit, W., Phromkaew, P., Sumdangsan, D., & Thonglert, D. (2018). The Community Participation Process in Well-being Development. Journal of Southern Technology, 11(1), 231-238

Sarobol, S. (2003). Community Based Tourism CBT: Concept and Experiences of the Northern Region. Chiang Mai: Thailand Research Fund.

Thailand Community Based Tourism Institute. (2006). The travelling route for CBT. Retrieved May 30, 2020, from <https://cbtyouth.wordpress.com/cbt-youth/cbt/>

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์
Factors Affecting People's Participation in Local Government of Chom Phra Subdistrict Administrative Organization, Chom Phra District, Surin Province

พระครูสุตวรธรรมกิจ, พระครูปลัดนิเวช ชินวโร¹

Phrakhrusutaworathannakit, Phrakhrupalad Niwet Chinavaro

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ 2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 385 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

ระดับส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย 6 ปัจจัย ตามน้ำหนักปัจจัย ได้แก่ (1) ปัจจัยภาวะผู้นำ (2) ปัจจัยโอกาสในการแสดงออกของประชาชน (3) ปัจจัยความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ (4) ปัจจัยการมีกิจกรรมร่วมกันในชุมชน (5) ปัจจัยการได้รับความข่าวสาร (6) ปัจจัยความรู้ความเข้าใจในบทบาทของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ใน 0.05
คำสำคัญ: ปัจจัยส่งผลต่อการมีส่วนร่วม; ความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐ; การปกครองส่วนท้องถิ่น

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: Sompakdeebhu@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the level of people's participation in local administration of Chom Phra Subdistrict Administrative Organization, Chom Phra District, Surin Province; 2) to study the factors affecting people's participation in local administration. quantitative research The sample population used in the research was 385 people. The statistics used in the data analysis were percentage, mean, standard deviation. The results showed that;

Level of people's participation in the local administration of Chom Phra Subdistrict Administrative Organization, Chom Phra District, Surin Province when considering each aspect Overall, it is at a high level. and factors of people's participation in local administration of Chom Phra Subdistrict Administrative Organization, Chom Phra District, Surin Province. Overall, it was at a high level consisting of 6 factors according to the weight of factors, namely (1) factors of leadership (2) factors of opportunities for public expression (3) factors of relationship with government officials (4) factors of co-operation in the community Community (5) Factors for receiving information (6) Factors of knowledge and understanding of people's roles The statistical significance was in 0.05.

Keywords: factors affecting participation; relationship with government officials; local government

บทนำ

นับตั้งแต่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2540 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญคือ มีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง เพื่อลดบทบาทอำนาจหน้าที่ของรัฐ เป็นการเพิ่มบทบาทให้กับการปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านต่างๆ เช่น โครงสร้างอำนาจหน้าที่การบริหารบุคคล การวางแผนในการพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานราชการที่ใกล้ชิดกับประชาชน มีส่วนสำคัญในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง และพัฒนาให้น่าอยู่และรักษาสีลปวัฒนธรรมให้อยู่คู่กับท้องถิ่นเป็นการเริ่มต้นในกระบวนการทำงานแบบประชาธิปไตย โดยมีการเลือกตั้งนายก อบต. เพื่อให้เข้ามามีบทบาทในการนำพาองค์การบริหารส่วนตำบลให้มีความเจริญทัดเทียม อารยะ

ประเทศ เพื่อความอยู่ดี มีสุข สังคมสงบ และท้องถิ่นทั่วประเทศไทย มีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

ด้วยความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นรูปแบบของการบริหารส่วนตำบล ที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเขาไปมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง มีส่วนรวมในการบริหารและปกครองตนเองได้เป็นอย่างมาก ประกอบกับการพัฒนาทางการเมืองที่จะต้องการสร้างอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่ประชาชนร่วมกันในทุกขั้นตอน ทุกระดับ การมีส่วนร่วมในกิจการบริหารงานของท้องถิ่น ดังนั้นการบริหารงานองการบริหารส่วนตำบลให้มีประสิทธิภาพและตรงตามวัตถุประสงค์ของการปกครองท้องถิ่น สร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ท้องถิ่นมากขึ้นน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ

องค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ได้จัดตั้งขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2540 เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลาง มีการปกครอง 12 หมู่บ้าน การดำรงชีพของประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพ เกษตรกร โดยทำนาเป็นหลัก จากแนวคิดการกระจายอำนาจ เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินนโยบายโครงการต่างๆ เพื่อพัฒนาท้องถิ่น แต่กระบวนการมีส่วนร่วมจะสำเร็จ และจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประชาชนได้มีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ หรือออกความคิดเห็นในการทำประโยชน์แก่ส่วนรวม และฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ต้องมีความเป็นธรรมในการเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง แต่การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลภายใต้การควบคุมของกระทรวงมหาดไทยไม่ได้ปลอดจากการเมืองระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่นที่มีการชักชวน ให้ประชาชนปฏิบัติตามในสิ่งที่การเมืองระดับต่างๆ กำหนดมา อย่างไรก็ตามการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน มักจะถูกผู้นำในท้องถิ่นชักชวนให้เข้าร่วมมือทำงานกับองค์การบริหารส่วนตำบล โดยช่วยทำ ช่วยออกแรง ช่วยเข้าประชุม และการให้ข้อมูลต่างๆ แต่พอถึงวันที่จะตัดสินใจ ดำเนินโครงการ และใช้งบประมาณเพื่อการกระทำกิจกรรมในท้องถิ่นโดยส่วนมากมักจะตกอยู่ในอำนาจของราชการเป็นส่วนใหญ่ (โกวิทย์ พวงงาม, 2541)

ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่จะทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ โดยศึกษาถึงระดับและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ศึกษา (Population) ในการศึกษาครั้งนี้ประชากรคือ ประชาชนผู้มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่มีสัญชาติไทยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อาศัยอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ จำนวน 10 หมู่ รวม 5,893 คน กลุ่มตัวอย่าง 385 คน
2. เครื่องมือการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์/ส่งผลการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน
3. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้สถิติทดสอบ t-test เป็นสถิติทดสอบ F (F-test) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในการทดสอบสมมติฐาน

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า

1. ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 52.0 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 48.0 อยู่ในช่วงอายุ 31-40 ร้อยละ 27.4 การศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 33.0 อาชีพของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 26.5 รายได้ต่อเดือนอยู่ในช่วง 5,000-10,000 บาท ร้อยละ 37.5 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ คือ 10-25 ปี ร้อยละ 23.2

2. ระดับส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์

ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามในการบริหารส่วนตำบลจอมพระ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.59$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่มีระดับ

การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการสำรวจปัญหาอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.70$) รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.65$) การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาในระยะยาว ($\bar{x} = 3.61$) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ($\bar{x} = 3.54$) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ($\bar{x} = 3.53$) มีเพียงการมีส่วนร่วมในการวางแผน ที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.49$)

3. ผลการทดสอบสมมติฐาน

1) ปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคลทั้งอายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนของประชาชน ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์

2) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ได้แก่ ปัจจัยภาวะผู้นำ ปัจจัยโอกาสในการแสดงออกของประชาชน ปัจจัยความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปัจจัยการมีกิจกรรมร่วมกันในชุมชน ปัจจัยการได้รับข่าวสาร และปัจจัยความรู้ความเข้าใจในบทบาทของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปัจจัยด้านการคาดหวังผลตอบแทน ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเมื่อวิเคราะห์สมการการถดถอยแบบขั้นตอน เพื่อพยากรณ์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ได้ร้อยละ 34.20 ($R = .342$) ตัวแปรที่เพิ่มเข้าสู่สมการ เป็นอันดับที่ 2 คือ ปัจจัยโอกาสในการแสดงออกของประชาชน ทำให้อำนาจพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 39.0 ($2 = .390$) และตัวแปรที่เพิ่มเข้าสู่สมการการเป็นอันดับที่ 3 คือ ปัจจัยการได้รับข่าวสาร ทำให้อำนาจพยากรณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 42.8 ($R = .428$) ตัวแปรที่ไม่เข้าสู่สมการการพยากรณ์ คือ ปัจจัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของประชาชน และปัจจัยการมีกิจกรรมร่วมกันในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งได้ผลการศึกษาระดับและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งสามารถหยาบยกรมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย 6 ปัจจัย ตามน้ำหนักปัจจัย ได้แก่ (1) ปัจจัยภาวะผู้นำ (2) ปัจจัยโอกาสในการแสดงออกของประชาชน (3) ปัจจัยความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ (4) ปัจจัยการมีกิจกรรมร่วมกันในชุมชน (5) ปัจจัยการได้รับความข่าวสาร (6) ปัจจัยความรู้ความเข้าใจในบทบาทของประชาชน ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วสามารถอภิปรายได้ดังนี้

ปัจจัยภาวะผู้นำ พบว่า ปัจจัยภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งภาวะผู้นำมีความหมาย 2 ลักษณะ คือ (1) กระบวนการหรือพฤติกรรมการใช้อิทธิพลเพื่อควบคุม กำกับ สั่งการ บังคับ ให้ผู้ปฏิบัติตามหรือมีพฤติกรรมตามที่ผู้นำต้องการเพื่อการบรรลุเป้าหมาย และ (2) กระบวนการหรือพฤติกรรมการประสาน เคลี้ยกล่อม จูงใจ กระตุ้นหรือการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ตาม เพื่อให้ผู้ตามเกิดความสมัครใจที่จะแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพื่อการบรรลุเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวราภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ (2548) พบว่า ปัจจัยภาวะผู้นำ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารองค์การส่วนท้องถิ่น จังหวัดนนทบุรี

ปัจจัยโอกาสในการแสดงออก พบว่า โอกาสในการแสดงออกมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไพศาล วัฒนรัตน์ (2539) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของคณะกรรมการสภาตำบล ศึกษาเฉพาะคณะกรรมการสภาตำบลในอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี พบว่า คณะกรรมการสภาตำบลเห็นด้วยในด้านการมีโอกาสดำเนินการแสดงออกสูงสุด และโอกาสในการแสดงออกเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของคณะกรรมการสภาตำบล และต่างก็พบว่า โอกาสในการแสดงออกมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปัจจัยความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐ พบว่าเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ มากที่สุด เนื่องจากว่าหากผู้บริหาร สมาชิก และพนักงานขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนจะเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสมบุรณ์ อำพนพนารัตน์ (2542) พบว่า การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันไฟป่า และประชน รักพงษ์ ที่พบว่า ผู้นำชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จะเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมขององค์กรเครือข่ายป่าชุมชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ถ้าหากผู้นำชุมชน

ขัดแย้งกับผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จะเป็นอุปสรรคปัญหาในการมีส่วนร่วมขององค์กรเครือข่ายป่าชุมชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ปัจจัยการมีกิจกรรมร่วมกันในชุมชน พบว่า ปัจจัยการมีกิจกรรมร่วมกันในชุมชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประสาทร์ สิทธิเลิศ (2537) พบว่าการมีกิจกรรมร่วมกันในตำบล หมู่บ้าน เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบลในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

ปัจจัยการได้รับข่าวสาร พบว่า เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ เป็นลำดับรองลงมาเนื่องจากการได้รับข่าวสารมากกว่ามีส่วนร่วมมากกว่าการได้รับข่าวสารน้อยกว่า จะทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจในสถานการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วราภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ (2548) พบว่าการได้รับข่าวสารเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารองค์กรส่วนท้องถิ่น จังหวัดนนทบุรี

ปัจจัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของประชาชน พบว่า ปัจจัยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของประชาชน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวราภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ (2548) ที่พบว่าความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารองค์กรส่วนท้องถิ่น จังหวัดนนทบุรี และสอดคล้องกับงานวิจัย ซึ่งพบว่าความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ คปต. เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบลในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล

องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ทำให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย 6 ประเด็นตามน้ำหนักระดับการมีส่วนร่วมได้แก่ การมีส่วนร่วมในการสำรวจปัญหา การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาในระยะยาว การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการวางแผน นอกจากนั้นทำเห็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย 6

ปัจจัย ตามน้ำหนักปัจจัย ได้แก่ (1) ปัจจัยภาวะผู้นำ (2) ปัจจัยโอกาสในการแสดงออกของประชาชน (3) ปัจจัยความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ(4) ปัจจัยการมีกิจกรรมร่วมกันในชุมชน (5) ปัจจัยการได้รับข่าวสาร (6) ปัจจัยความรู้ความเข้าใจในบทบาทของประชาชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามโดยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา รายข้อพบว่า มีระดับต่ำสุดคือ ระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผน เห็นควรให้องค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ รมรงค์ประชาสัมพันธ์ เชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ ต้องลงพื้นที่พบประชาชนให้มากขึ้น เพื่อสัมผัสประชาชนโดยตรง จะได้ทราบปัญหาอย่างแท้จริง แนะนำประชาชนให้ทราบถึงบทบาทอำนาจหน้าที่ที่สามารถกระทำได้ในการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกกลุ่มเพื่อลดช่องว่างระหว่างประชาชน

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลจอมพระ กับองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ใกล้เคียง หรือในพื้นที่ที่มีบริบทคล้ายคลึงกันเพื่อให้ทราบว่า ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างไร และมีปัจจัยที่มีผลทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกันอย่างไร แล้วนำไปประยุกต์ใช้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ประสาธน์ สิทธิเลิศ. (2537). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบล (คปต.) ในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสิงห์บุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ไพศาล วิมลรัตน์. (2539). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของคณะกรรมการสภาตำบล ศึกษาเฉพาะกรณีคณะกรรมการสภาตำบลในอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกริก.

- วรภรณ์ รุ่งเรืองกลกิจ. (2548). การพัฒนารูปแบบการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมบูรณ์ อำพนพนารัตน์. (2542). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันไฟป่ากรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติเขาสามหลัน จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

**หลักคิดการทำเกษตรอินทรีย์เชิงพุทธของชาวเกษตรกรในพื้นที่เทศบาลตำบล
เวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย**

**Principles of Buddhist organic farming of farmers in Wiang Ka Long
Subdistrict Municipality Wiang Pa Pao District Chiang Rai**

ชาญชัย ฤทธิร่วม¹

Chanchai Rittiruum

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักคิดการทำเกษตรอินทรีย์เชิงพุทธของเกษตรกรชาวตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 35 คน เครื่องมือรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การศึกษาข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลแบบวิธีพรรณนา ผลการศึกษวิจัยพบว่า หลักแนวคิดการทำเกษตรเชิงพุทธของชุมชนเกิดจากความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โดยเกษตรกรยึดมั่นในหลักของความเกื้อกูล เอื้อเฟื้อต่อกัน และความถูกต้องดีงาม และพึ่งพาตนเอง ซึ่งหลักธรรมประกอบการทำเกษตรอินทรีย์และการดำเนินชีวิต โดยมีหลักธรรมสมาธิ 4 สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 และศีล 5 ในการทำเกษตรอินทรีย์

คำสำคัญ: เกษตรเชิงพุทธ; เกษตรอินทรีย์; ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

This research article aims to study the Buddhist organic farming principles of farmers in Wiang Ka Long Sub-district. Wiang Pa Pao District Chiang Rai It is a qualitative research. By 35 key informants, the data collection tool is the study of document data. in-depth interview small group meeting and then used to analyze the data using a descriptive method. The results of the study showed that Buddhist agriculture in the community stems from the relationship between human life and

¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย; Chiang Rai Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: chanchai.rit@crui.ac.th

the environment. by farmers adhering to the principle of support be kind to each other and beauty and self-reliant which the principles of organic farming and lifestyle There are the principles of Righteousness, Sangkhavut, 4 Brahmaviharas, 4 Righteousness, and 5 Precepts in organic farming.

Keywords: Buddhist agriculture; organic farming; local wisdom

บทนำ

เกษตรกรรมเป็นอาชีพที่ได้รับการทอดถ่ายทอดทางวัฒนธรรมเพื่อการดำรงชีวิตแบบพึ่งพาตนเอง และเป็นสัญลักษณ์การอยู่ร่วมกันของชุมชนบนรากฐานองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัจจุบันวิถีชีวิตภาคเกษตรกรรมมีปฏิสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมโลกตามยุคสมัยจากประเทศตะวันตก (ไพบูลย์ เสงสุวรรณ และคณะ, 2547: 11) ทำให้ภาคการเกษตรไทยได้พัฒนาสู่การเกษตรแผนใหม่ที่มุ่งเน้นการเพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่ตอบสนองการค้า เกิดการคัดเลือกพันธุ์พืช การใช้สารเคมีและยาปราบศัตรูพืชตามหลักแนวคิด “การปฏิวัติเขียว” ที่มีความเชื่อว่าสามารถเพิ่มผลผลิตทางอาหารต่อพื้นที่ได้มากสามารถสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้นให้กับเกษตรกร (วิฑูรย์ ปัญญากุล, 2550: 62-63) ขณะเดียวกันหากพิจารณาอย่างถี่ถ้วน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยากจน มีพันธะหนี้สิน กระบวนการผลิตใช้สารเคมีอย่างต่อเนื่องและเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพผู้ผลิตและผู้บริโภคตลอดจนระบบนิเวศธรรมชาติ

สำหรับแนวคิดของพีรชัย กุลชัย และปัญญา หมั่นเก็บ (2548: 208) ได้กล่าวว่า ปัจจุบันเกษตรกรรมถูกผลักดันเข้าสู่ระบบเกษตรกรรมกระแสหลัก (Mainstream agriculture) หรือเกษตรกรรมเคมี (Chemical agriculture) ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งต่างๆ ทำให้เกิดปัญหาหลายประการ ได้แก่ 1) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติถูกทำลายจากการใช้สารเคมีทำให้คุณสมบัติทางกายภาพของดินเปลี่ยนแปลงไป จนไม่เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของพืช และจำนวนการใช้สารเคมีในปริมาณเพิ่มขึ้นแต่อัตราผลผลิตกลับลดลง เกิดปัญหาการตกค้างสารเคมีและยากำจัดศัตรูพืชในสิ่งแวดล้อม เช่น ดิน น้ำและอากาศ อีกทั้งยังทำลายระบบความสมดุลทางธรรมชาติ เกิดการแพร่ระบาดของแมลงที่เป็นศัตรูพืชมากยิ่งขึ้น 2) ปัญหาต่อเศรษฐกิจ แม้เกษตรกรรมแผนใหม่จะมีเป้าหมายในการเพิ่มผลผลิตเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาหารและเพิ่มรายได้แก่เกษตรกร แต่ในระยะยาว พบว่า ต้นทุนการผลิตสูงกว่ารายได้ ทำให้เกิดปัญหาหนี้สินจนเกษตรกรเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น นอกจากนี้เกิดความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจจากการนำเข้าปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช และเมล็ดพืชจากต่างประเทศ ทำให้เกิดการขาดดุลการค้า 3)

ปัญหาทางด้านสุขภาพต่อเกษตรกรและผู้บริโภค การใช้สารเคมีทางการเกษตร นอกจากจะตกค้างแล้ว ยังเกิดการหลงเหลือในผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคอีกด้วย 4) ปัญหาทางศีลธรรม การใช้สารเคมีเพื่อกำจัดศัตรูพืช ถือได้ว่าเป็นการทำลายต่อสิ่งมีชีวิต ซึ่งมีความขัดแย้งตามหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ การกระทำปาณาติบาต

การทำเกษตรกรรมเชิงภาคเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อเกษตรกร ผู้บริโภค ทำลายสิ่งแวดล้อมและชุมชน ซึ่งแตกต่างจากการทำเกษตรเชิงพุทธที่ตระหนักและคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อม สร้างความรู้ ความเข้าใจ รู้เท่าทันและปรับตัวตามวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับกระแสสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบันได้มีการกำหนดรูปแบบของเกษตรกรรมเชิงพุทธหลากหลายรูปแบบ เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรธรรมชาติ วนเกษตร เกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรผสมผสาน ฯลฯ ซึ่งลักษณะดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 ที่มุ่งเน้นการเกื้อกูล การไม่เบียดเบียนตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคม สามารถพึ่งพาตนเอง

ส่วนเกษตรกรในพื้นที่ตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นพื้นที่ที่ทำอาชีพเกษตรกรรมที่ได้รับการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมท้องถิ่นในการดำรงชีวิตแบบพึ่งพาตนเอง เป็นสัญลักษณ์การอยู่ร่วมกันในชุมชนบนฐานองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาชุมชนได้ทำเกษตรกรรมแบบอินทรีย์ มุ่งเน้นการปลูกผักสวนครัวไว้กินเอง ใช้ปุ๋ยอินทรีย์หรือปุ๋ยธรรมชาติจากขี้วัว ขี้ควาย ขี้ไก่และขี้หมู รู้จักความพอดี พอเพียง ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เกื้อกูลกันและแบ่งปันกัน แต่สถานการณ์ปัจจุบัน เกิดการแข่งขันด้านเวลา การทำมาหากิน สภาพความเป็นอยู่ เทคโนโลยีสารสนเทศและความเชื่อมั่นการเร่งการผลิตผลการเกษตรเพื่อจำหน่าย จนขาดการตระหนักและคำนึงถึงปัญหาสุขภาพจากสารเคมีตกค้าง หวังผลกำไร เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การทำเกษตรกรรมสมัยใหม่ยังก่อให้เกิดปัญหาด้านต้นทุนการผลิตจากการใช้ปุ๋ยและสารเคมีในราคาสูง ปัญหาสารเคมีตกค้าง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ภาระหนี้สิน และปัญหาทางด้านสุขภาพของผู้บริโภค จากผลสำรวจของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ พบว่า ร้อยละ 71 % ของประชากรที่สำรวจป่วยเป็นโรคระบบทางเดินหายใจ โรคความดันโลหิต โรคกระเพาะ โรคผิวหนังจากการปนเปื้อนสารเคมี

ดังที่ได้กล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าหลักคิดการทำเกษตรอินทรีย์เชิงพุทธของเกษตรกรชาวตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ได้มีดำรงชีพบนพื้นฐานความพอเพียง พอดีและพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภมาก เข้าใจสภาพพื้นที่ของตนเอง ทำให้เกษตรกรชุมชนและ

สิ่งแวดล้อมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข หากยึดถือแนวทางการปฏิบัติบนพื้นฐานดังกล่าวย่อมลดปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ วิถีชีวิตดีขึ้น ลดปัญหาหนี้สิน ลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาหลักคิดการทำเกษตรอินทรีย์เชิงพุทธของชาวเกษตรกรในพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1. วิธีการวิจัย การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาเอกสาร การลงพื้นที่สัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อวิเคราะห์การนำหลักคิด หลักการทำเกษตรอินทรีย์แบบเชิงพุทธ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ การวิจัย บทความ เอกสาร เพื่อศึกษาการทำเกษตรอินทรีย์เชิงพุทธที่มีความเหมาะสมกับกับเกษตรกรในชุมชน

1.2 การลงพื้นที่ (Field work) เพื่อศึกษาบริบทชุมชน วิถีชีวิตและปรากฏการณ์ที่เกิดจากการทำเกษตรในชุมชนทั้งทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งหาแนวคิดและหลักการส่งเสริมการทำเกษตรเชิงพุทธที่มีความเหมาะสม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม

2. พื้นที่การวิจัย ผู้วิจัยใช้พื้นที่ของชุมชนเทศบาลตำบลเวียงกาหลง ประกอบด้วย 10 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านสันมะเค็ด , หมู่ที่ 2 บ้านสันขี้เหล็ก , หมู่ที่ 3 บ้านทุ่งม่าน , หมู่ที่ 4 บ้านดง , หมู่ที่ 5 บ้านป่าसान , หมู่ที่ 6 บ้านแม่हांใต้ , หมู่ที่ 7 บ้านป่าจั่น , หมู่ที่ 8 บ้านเกาะ , หมู่ที่ 9 บ้านแม่हांเหนือ , หมู่ที่ 10 บ้านทุ่งรวงทอง

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 35 คน และผู้ให้ข้อมูลการประชุมชนกลุ่มย่อย จำนวน 11 คน โดยผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์จำแนกออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 คน 3) กลุ่มปราชญ์ท้องถิ่น จำนวน 10 คน 4) กลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์เชิงพุทธ จำนวน 10 คน

4. เครื่องมือการวิจัย คณะผู้วิจัยได้แบ่งออกตามรูปแบบการวิจัย ดังนี้

4.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มปราชญ์ท้องถิ่น กลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์เชิงพุทธ เพื่อทราบถึงระบบขั้นตอน วิธีการ และกระบวนการทำเกษตรอินทรีย์เชิงพุทธในพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

4.2 การประชุมย่อยหรือสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้มีการประชุมร่วมกับกลุ่มผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มปราชญ์ท้องถิ่น กลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์เชิงพุทธ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการทำเกษตรอินทรีย์เชิงพุทธของเกษตรกรในพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ดังนี้

5.1 เป็นการศึกษาเชิงเอกสารในการศึกษาเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์แนวทางการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อหลักการและแนวคิดทางการทำเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมกับเกษตรได้ถูกต้อง

5.2 คัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่ได้จากลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและวิถีชีวิตของเกษตรกรในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

5.3 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เช่น เกษตรกร ปราชญ์ท้องถิ่น หน่วยงานองค์ภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางการทำเกษตรเชิงพุทธเกษตรกร

5.4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ตัวแทนเกษตรกร ปราชญ์ท้องถิ่น หน่วยงานองค์ภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

5) การสรุปองค์ความรู้จากการลงพื้นที่

6) การเผยแพร่บทความวิจัยและจัดทำรายงานเล่มสมบูรณ์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากหนังสือ ตำราและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีความสอดคล้องกับการทำเกษตรอินทรีย์เชิงพุทธเกษตรกรชุมชน 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่มย่อย/สนทนา ด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปเพื่อการทำเกษตรอินทรีย์เชิงพุทธในพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องหลักคิดการทำเกษตรอินทรีย์เชิงพุทธของชาวเกษตรกรในพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

กลุ่มชาวเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ในเทศบาลตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นการทำเกษตรกรรมส่วนใหญ่ การดำเนินภาคเกษตรกรรมยังยึดถือวิถีดั้งเดิมที่สืบทอดจากปู่ย่า ตายายด้วยการทำเกษตรกรรมแบบพึ่งพาตนเองที่จะเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน นอกจากนั้นกลุ่มเกษตรอินทรีย์มีการเรียนรู้จากการส่งเสริมและสนับสนุนแก่ปลูกพืชที่เหมาะสมกับท้องถิ่นจากหน่วยงานภาครัฐที่มีนโยบายการส่งเสริมการทำเกษตรตามทฤษฎีใหม่ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกษตรกรได้มีคุณภาพชีวิตบนพื้นฐานความพอเพียง ความพอประมาณ มีเหตุผล มีความรอบรู้ ความรอบคอบ รอบรู้และดำเนินชีวิตด้วยความอดทน พากเพียร มีสติและปัญญา ด้วยวิธีทำเกษตรอินทรีย์ส่วนใหญ่มีกระบวนการและขั้นตอนการทำ ได้แก่ เพาะเมล็ดพันธุ์ การคัดแยกเมล็ดพันธุ์พืชที่ได้คุณภาพ การขึ้นแปลงการเกษตรเตรียมการเพาะปลูก การทำปุ๋ยจากมูลสัตว์ การปลูกตามความเหมาะสมของแต่ละชนิดพืช การดูแลรักษาด้วยการรดน้ำทุกวัน การใส่ปุ๋ย การปราบศัตรูพืช การทำน้ำยากำจัดศัตรูพืชแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น การเก็บเกี่ยว การเก็บเกี่ยวพืชผักแต่ละชนิดในช่วงที่เหมาะสม และปลูกพืชหมุนเวียนใหม่ เมื่อสิ้นสุดการเก็บเกี่ยวจะทำการเพาะปลูกใหม่อีกครั้ง

ชาวเกษตรกรในพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ในอดีตเกษตรกรรมถูกผลักดันเข้าสู่ระบบเกษตรกรรมกระแสหลักหรือเรียกว่า “เกษตรกรรมเคมี” ที่ส่งผลกระทบและก่อให้เกิดปัญหาที่หลากหลายจากการทำเกษตร เช่น ปัญหาสารเคมีตกค้าง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ภาระหนี้สิน และปัญหาทางด้านสุขภาพของผู้บริโภค ฯลฯ มีกลุ่มเกษตรย้อนกลับมาการยึดหลักดั้งเดิมนั้นก็คือ รูปแบบทำเกษตรกรรมแบบอินทรีย์ มุ่งเน้นการปลูกผักสวนครัวไว้กินเอง ใช้ปุ๋ยอินทรีย์หรือปุ๋ยธรรมชาติจากขี้วัว ขี้ควาย ขี้ไก่และขี้หมู รู้จักความพอดี พอเพียง ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เกื้อกูลกันและแบ่งปันกัน นอกจากนั้นยังมีแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รัชกาลที่ 9 ได้นำพาเกษตรกรได้ยึดหลักบนพื้นฐานความพอเพียง ความพอประมาณ มีเหตุผล มีความรอบรู้ ความรอบคอบ ด้วยเหตุหลักคิดการทำเกษตรอินทรีย์เชิงพุทธเป็นการดำรงชีพที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ โดยการพยายามที่จะพึ่งพาตนเองที่มีความเอื้อต่อซึ่งกันและกัน มองเห็นคุณค่าการอยู่ในสังคมและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ

กลุ่มชาวเกษตรกรที่ยึดถือและการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมีหลักธรรมที่นำมาใช้ในการดำเนินวิถีชีวิต ได้แก่ หลักสัปปะมาวาซีวะ อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร

4 และศีล 5 เป็นต้น เป็นการน้อมนำมาปฏิบัติในการทำเกษตร ที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ครอบคลุมภารกิจ และกิจกรรมในการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันทั้งของตัวเกษตรกรเองและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เมื่อถือปฏิบัติได้แล้วก็ถือว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีปัญญาในอาชีพการงาน และมีปัญญาทางธรรมนำชีวิตตั้งอยู่ในความไม่ประมาท สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนา ทั้งเรื่องการประกอบอาชีพ และการดำเนินชีวิต ส่งผลต่อทั้งระดับบุคคล ระดับชุมชน และเศรษฐกิจสังคมประเทศชาติต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “หลักคิดการทำเกษตรอินทรีย์เชิงพุทธของชาวเกษตรกรในพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย” สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

แนวคิดหลักการทำเกษตรอินทรีย์เชิงพุทธมีความแตกต่างจากการทำเกษตรทั่วไป พอกล่าวได้ 2 ประการดังนี้ 1) การทำเกษตรทั่วไป มีลักษณะปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อเป็นสินค้า ไม่ได้มุ่งเพื่อนำมาบริโภค มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วน โดยมีการใช้สารเคมีเพื่อกำจัดวัชพืชและศัตรูพืชโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบด้านอื่น มุ่งเพื่อการขายอย่างเดียว จึงก่อให้เกิดปัญหาตามมา อาทิเช่น ปัญหาหนี้สิน ความยากจน ฯลฯ เพราะการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นจำนวนมากเมื่อผลผลิตออกมาพร้อมกันทำให้ผลผลิตทางเกษตรราคาดตกต่ำ ในขณะที่การทำเกษตรเชิงพุทธมีลักษณะปลูกพืชเพื่อบริโภคมีความหลากหลาย แม้การใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยก็ถูกจำกัดเท่าที่จำเป็น ไม่ใช้สารเคมีแต่ใช้อินทรีย์แทน โดยคำนึงถึงผลกระทบทางระบบนิเวศและผู้บริโภค ซึ่งเป็นความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคมสอดคล้องกับหลักแนวคิดทฤษฎีทางพุทธที่มองว่าการเกษตรต้องเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้สร้างความเข้มแข็งให้ตนเองก่อน (ประเวศ วะสี, 2530 อ้างใน พระมหาวัฒนา ปญาทิโป, 2562) (2) การทำเกษตรทั่วไป มีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการด้านอาหารของสังคม โดยเกษตรกรเป็นผู้ผลิต ดังนั้นเกษตรกรในฐานะผู้ผลิตส่วนมากจึงปราศจากความรับผิดชอบต่อสังคม แตกต่างจากการเกษตรเชิงพุทธ ที่เข้าไปจัดการทุกมิติเน้นคุณค่าแท้ คือการบริโภคและคุณค่าทางจิตใจ ผลผลิตที่เกิดขึ้นนอกจากบริโภคแล้วยังแบ่งปันให้แก่ญาติพี่น้องเป็นการดูแลพึ่งพาอาศัยกันและกัน มีเป้าหมายทางจิตใต้มากกว่าเป้าหมายเชิงวัตถุ สอดคล้องกับหลักคิดของการทำเกษตรของสำนักสันติอโศก วัดสวนแก้ว โรงเรียนพุทธเศรษฐศาสตร์ขาวนา และหลักพุทธเศรษฐศาสตร์หลักพุทธเกษตรของ อภิชัย พันธเสน (อภิชัย พันธเสน, 2558 อ้างในพระมหาวัฒนา ปญาทิโป, 2562) ซึ่งหลักทฤษฎีที่ว่าด้วยเกษตรเชิงพุทธ (Buddhist Agriculture) มีความแตกต่างกัน ระหว่างนักวิชาการและพระสงฆ์ที่สอนและทดลองการทำเกษตรเชิงพุทธ ทั้ง 4 แห่ง โดยนักวิชาการ นายแพทย์ประเวศ

วะสี มองเรื่องการใช้หลักพุทธธรรมเข้าไปประยุกต์ใช้ในการทำเกษตรเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดจากการทำเกษตรในปัจจุบันที่เป็นปัญหา โดยให้สร้างชุมชนชนบทให้เข้มแข็งขึ้นโดย 1) ใช้จิตใจที่มีธรรมะ ชยันหมั่นเพียรและสันโดษในการดำเนินชีวิต 2) ใช้การผลิตแบบทำกินเองใช้ โดยใช้รูปแบบการเกษตรแบบผสมผสาน 3) ในการดำเนินชีวิตด้านต่างๆ ให้คำนึงถึงการรักษาสภาพแวดล้อม มีความสมดุลกับธรรมชาติแวดล้อม 4) ให้ชุมชนพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ไม่ต้องพึ่งภายนอก และ 5) ให้ดำเนินวิถีชีวิตแบบชุมชนเข้มแข็ง โดยสถาบันครอบครัว วัด และชุมชนพึ่งพาอาศัยกัน

สำหรับกลุ่มเกษตรอินทรีย์ในเทศบาลตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เป็นการทำเกษตรที่ยึดถือวิถีดั้งเดิมที่สืบทอดจากปู่ย่า ตายาย ด้วยการทำเกษตรกรรมแบบพึ่งพา และเกื้อหนุนกับธรรมชาติ หน่วยงานภาครัฐได้เข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนการทำเกษตรตามทฤษฎีใหม่ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกษตรกรได้มีคุณภาพชีวิตบนพื้นฐานความพอเพียง ความพอประมาณ มีเหตุผล มีความรอบรู้ ความรอบคอบ รอบรู้และดำเนินชีวิตด้วยความอดทน พากเพียร สอดคล้องกับการนำหลักธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน และสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ พระเทพรัตนมุนี (สายพงศ์ อโนมปญโญ, 2557:57) ได้ศึกษาวิจัยในหัวข้อ “การเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน” ผลการศึกษาพบว่า เกษตรแนวพุทธเป็นการเกษตรที่ถือเอา แม่แบบหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือหลักความเป็นสายกลางในการทำงาน ไม่เบียดเบียนทั้งตนและผู้อื่น ดำเนินกิจกรรมด้วยหลักทฤษฎีภูมิคุ้มกันมีกัตตะ คือ ประโยชน์ในปัจจุบันที่คฤหัสถ์พึงถือเอามาปฏิบัติในการทำงาน คือ มีคความพากเพียร ชยัน ไม่เกียจคร้าน รู้จักรักษาและปกป้องดูแลกิจการที่ตนดำเนินการอยู่ให้ปลอดภัย หรือมีภูมิคุ้มกันที่ดี ผู้แนะนำที่ดีและรู้จักใช้จ่ายทรัพยากรในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมมีหลักสำคัญ 5 ประการ คือ ด้านจิตใจ เป็นที่พึ่งของตนเอง ด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ใช้อย่างฉลาด ด้านเทคโนโลยีและด้านเศรษฐกิจ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้โดยนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหา การเกษตรเชิงเดี่ยวเป็นการทำเกษตรแนวพุทธ เพื่อทำให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระณัฐนันท์เดช สิลเตโซ (2563) เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ: รูปแบบการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืนของวิถีเกษตรอินทรีย์ พบว่า รูปแบบการนำหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธเพื่อ พัฒนาความสุขอย่างยั่งยืนของเกษตรกรรมอินทรีย์ คือการดำเนินชีวิตที่ผสมกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์ธรรมชาติ โดยมีรูปแบบที่พึงประสงค์ของเกษตรกร 8 ด้าน คือ 1) ด้านความขยัน 2) ด้านการประหยัด 3) ด้านความซื่อสัตย์ 4) ด้านความอดทน 5) ด้านวินัย 6) ด้านคุณธรรม 7) ด้านปัญญา และ 8) ด้านสังคม

องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษาเรื่องหลักคิดการทำเกษตรอินทรีย์เชิงพุทธของชาวเกษตรกรในพื้นที่เทศบาลตำบลเวียงกาหลง อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ทำให้ผู้วิจัยได้ตกผลึกการทำเกษตรอินทรีย์โดยใช้หลักธรรมมาบูรณาการ ยิ่งทำให้เห็นว่า กลุ่มเกษตรกรที่จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อย ได้มีดำรงชีพบนพื้นฐานความพอเพียง พอดีและพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภมาก เข้าใจสภาพพื้นที่ของตนเอง ทำให้เกษตรกร ชุมชนและสิ่งแวดล้อมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข หากยึดถือแนวทางการปฏิบัติบนพื้นฐานดังกล่าวย่อมลดปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ วิถีชีวิตดีขึ้น ลดปัญหาหนี้สิน ลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1.1 เกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ควรหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อให้ทันกับเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน และนำความรู้มาพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของตนให้ดียิ่งขึ้น

1.2 เกษตรกรภาคอินทรีย์ควรรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างอำนาจการต่อรองและช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันแก้ปัญหาทางการทำเกษตรอินทรีย์ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

1.3 ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มควรประชุมหารือกับเกษตรกรในชุมชน เพื่อนำขอคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่ได้มาพิจารณาร่วมกัน ปรับปรุงแผนการบริหารจัดการการผลิต แปรรูป และการจำหน่ายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาวิเคราะห์ความเสี่ยงด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของเกษตรกรในการทำเกษตรกรรมเชิงเดี่ยว เพื่อเป็นแนวทางการสร้างนโยบายหรือมาตรการในการแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้องและปฏิบัติได้จริง

2.2 ศึกษาเกษตรกรเชิงเปรียบเทียบการทำเกษตรอินทรีย์และเคมี จุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อสร้างความสมดุลในระบบนิเวศให้หลากหลาย รวมทั้งการสร้างความรู้และเผยแพร่ในมิติต่างๆ

เอกสารอ้างอิง

ประเวศ วะสี. (2530). การสร้างภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป
 พิชัย กุลชัย และปัญญา หมั่นเก็บ. (2548). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เกษตรกรมัยยืนของ
 เกษตรรายย่อยภูมิโนแคว้นฉะเชิงเทรา. นนทบุรี: มูลนิธิเกษตรกรมัยยืน.

ไพบุลย์ เสงสุวรรณ และคณะ. (2547). รูปแบบและเทคนิคเกษตรยั่งยืน: องค์ความรู้และประสบการณ์ของเกษตรกรในพื้นที่โครงการนำร่องเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรรายย่อย. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์ดี.

พระณัฐนันท์เดช สีสเตโช (2563). เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ: รูปแบบการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืนของวิถีเกษตรอินทรีย์. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร 8 (5), 1749-1763

พระเทพรัตนมุนี (สายพงศ์ อโนมปัญโญ). (2556). “การเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน”. คุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรคุษฎีบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาวัฒนา ปญาทีโป (คำเคน). (2562). รูปแบบการพัฒนาเกษตรกรรมสมัยใหม่ตามแนวเกษตรเชิงพุทธบูรณาการ. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 11 (1), 105-116

วิฑูรย์ ปัญญากุล. (2550). ชุมชนท้องถิ่นพัฒนากับการเกษตรแบบยั่งยืน. บทความเนื่องในโอกาสครบ 20 ปีมูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ศรีเมืองการพิมพ์.

แนวทางการขับเคลื่อนศักยภาพท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

Guidelines for driving local capacity to be strong and sustainable in the 21st century

สถาพร แสงสุโพธิ์, เกียรติกร เจริญผล¹

Sathaporn Saengsupho, Kriangkrai Charoengphon

บทคัดย่อ

แนวทางการขับเคลื่อนศักยภาพท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและเสริมสร้างศักยภาพท้องถิ่นในการพัฒนาแบบบูรณาการ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้พัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการปัญหาได้ด้วยตนเอง เพื่อประโยชน์ของตนเอง ครอบครัว และชุมชน ดังนั้น การพัฒนาในอนาคตจะเน้นที่การสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีเศรษฐกิจชุมชนที่มั่นคงเป็นตัวนำและเป็นฐานในการยกระดับรายได้ และคุณภาพชีวิตทั้งภาคธุรกิจ เอกชน และองค์กรภาคประชาชน ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนในการพัฒนา และนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและท้องถิ่นอย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: การขับเคลื่อนศักยภาพท้องถิ่น; แผนการพัฒนาท้องถิ่น; ศตวรรษที่ 21

Abstract

The approach to driving local capacity to be strong and sustainable in the 21st century is to promote participation and strengthen local capacity in integrated development. The opportunity for people to develop their potential in managing problems by themselves for the benefit of themselves, their families and communities. Therefore, future developments will focus on building the strength of the community to be able to be self-reliant. with a stable community economy as a leader and a base for upgrading income and quality of life for both business,

¹ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่; School of Administrative Studies, Maejo University, Chiang Mai

Corresponding Author, E-mail: drsathaporn@gmail.com

private and public sector organizations which is the driver of development and leads to the strength of the community and local stability Prosperous and sustainable

Keywords: Driving Local Potential; local development plans; 21st century

บทนำ

กระบวนการพัฒนากระแสหลักที่ดำรงอยู่ควบคู่กับประชาคมโลกมาอย่างยาวนานคือ การพัฒนาตามแนวทางของระบบทุนนิยม ที่เริ่มเคำร่างตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 (สุรพล ปธานวนิช, 2547) อันเป็นกระบวนการพัฒนาที่ถูกทำให้กลายเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับประชาคมโลกที่ต้องเร่งสร้างให้เกิดขึ้นเพื่อการก้าวไปสู่ความเจริญเติบโตในมิติต่างๆ โดยเฉพาะความเจริญเติบโตทางวัตถุ และยังผลต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงปลายศตวรรษที่ 19 และช่วงศตวรรษที่ 20 อันเป็นยุค “สังคมภายหลังอุตสาหกรรม” (Post-industrial Society) หรือ “สังคมข่าวสาร” (Information Society) (กมลทิพย์ แจ่มกระจ่าง, 2551) ที่ทุกมุมโลกสามารถเชื่อมโยงเข้าหากันได้อย่างง่ายดาย ภายใต้กระแสการพัฒนาที่เน้นการเจริญเติบโตของโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจซึ่งดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง ไม่เพียงแต่ประชาคมโลกที่จำเป็นต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในระดับมหภาค ยังส่งผลให้ประชาคมระดับชาติ ทั้งศูนย์กลางความเป็นเมืองและชุมชนท้องถิ่นของประเทศต่างๆ ต้องหาแนวทางอันเป็นกระบวนการพัฒนาทางเลือกที่ถูกนำเสนอ เพื่อสร้างความสมดุลในการพัฒนาขึ้นมาดำเนินการควบคู่ไปกับกระแสทุนนิยมภายใต้คลื่นลูกที่สาม ยุคแห่งโลกาภิวัตน์และโลกไร้พรมแดน ด้วยกระแสหลักแห่งการพัฒนาในระบบทุนนิยมโลกาภิวัตน์ที่ถาโถม ทั้งการเคลื่อนย้ายทุน ทรัพยากร แรงงาน การแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารและองค์ความรู้ ที่มีการไหลเวียนข้ามประเทศได้อย่างอิสระมากขึ้น จึงทำให้ประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบเปิดอย่างประเทศไทยย่อมได้รับผลกระทบทั้งผลดีและผลเสียจากการเปลี่ยนแปลงภายใต้คลื่นลูกที่สามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการดำรงชีวิตของประชาชน ประเทศไทยจึงต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้นการยึดถือแนวทางการพัฒนาที่จะทำให้ประเทศสามารถดำรงอัตลักษณ์วิถีไทยและควบคุมการพัฒนาให้มีความยั่งยืน ควบคู่กับการตอบรับกระแสการพัฒนาของโลกยุคใหม่ ซึ่งสังคมไทยไม่อาจว่ายทวนน้ำได้นั้น แนวคิดการพัฒนาจึงควรให้ความสำคัญในสามประเด็นหลักร่วมด้วยคือ การยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก ควบคู่ไปกับการสร้างความสมดุลของการพัฒนาให้เกิดขึ้นไปพร้อมๆ กัน (กมลทิพย์ แจ่มกระจ่าง, 2551)

ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้เขียนเห็นว่า แนวคิดพื้นฐานสำหรับการพัฒนาประเทศและท้องถิ่นภายใต้พลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างสอดคล้องนั้น ควรยึดถือแนวคิดการพัฒนาที่เน้นบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกมิติ เพื่อก้าวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนหรือสามารถกล่าวได้ว่า การพัฒนาประเทศและชุมชนถือเป็นภารกิจของทุกคนในสังคมที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน ไม่ใช่การมอบอำนาจสิทธิขาดให้ภาครัฐทำหน้าที่กำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาฝ่ายเดียวเท่านั้น ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงจากแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐยุคเก่าในช่วงศตวรรษที่ 19-20 ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาว่าเป็นภารกิจหลักเฉพาะรัฐ สำหรับผู้เขียนมองว่าศตวรรษที่ 21 ควรมุ่งเน้นการพัฒนาการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมที่ทุกหน่วยในสังคมต่างๆ ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบระหว่างกัน โดยภาครัฐมีหน้าที่ให้บริการพื้นฐานแก่ประชาชนและสังคม และสังคมก็มีหน้าที่สนับสนุนรัฐและบริการประชาชน ประชาชนในฐานะพลเมืองย่อมมีหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคมและรัฐ เป็นวงจรของตัวแสดงที่มีบทบาทในการพัฒนาประเทศและชุมชนเพื่อการรับมือกับโลกยุคใหม่ ที่ต้องมีความสัมพันธ์ต่อกันภายใต้บทบาทหน้าที่เพื่อการพัฒนาาร่วมกัน ทั้งนี้จากการพัฒนาที่ฐานรากหรือการพัฒนาในระดับชุมชนท้องถิ่น

สำหรับบทความนี้ ผู้เขียนจะวิเคราะห์ถึงแนวทางการขับเคลื่อนศักยภาพท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ประเด็น คือ 1) ภาครัฐกับการพัฒนาท้องถิ่นในอดีต 2) ผลกระทบของการพัฒนาของภาครัฐ 3) มุมมองเชิงวิสัยทัศน์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างเข้มแข็ง 4) แนวทางการขับเคลื่อนศักยภาพท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 และ 5) สรุปและข้อเสนอแนะ

เนื้อเรื่อง

1. ภาครัฐกับการพัฒนาท้องถิ่นในอดีต

นับตั้งแต่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504) เป็นต้นมา โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) ในชื่อแผนมีเฉพาะคำว่า “เศรษฐกิจ” ไม่มีคำว่า “สังคม” เพราะแผนมุ่งเน้นการพัฒนาเฉพาะเศรษฐกิจเป็นยุคสมัย “น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี มีงานทำ” แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) เพิ่มคำว่า “สังคม” ไว้ในแผน เพราะเห็นว่าในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ได้ละเลยเรื่องสังคมทำให้สังคมมีปัญหาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) เป็นการพัฒนาต่อเนื่องจากแผนที่ 2 ผลการพัฒนาเริ่มมีปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมและการทำลาย

ทรัพยากรธรรมชาติ (ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาที่ไม่คุ้มค่า) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) หันมาให้ความสำคัญกับเรื่องสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ แต่ในทางปฏิบัติยังไม่บังเกิดผล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) เป็นแผนต่อเนื่องจากแผนที่ 4 เพื่อให้ภาคปฏิบัติบรรลุเป้าหมายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) เป็นแผนขยายผลแผนที่ 5 ในทางปฏิบัติเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจมาก ละเลยเรื่องของสังคม ปัญหาสังคมเริ่มส่งผลกระทบและสลับซับซ้อนมากขึ้น ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ก็มีการทำลายสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติไม่คุ้มค่ามากขึ้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ได้ปรับแผนโดยเน้นให้เกิดความสมดุลในทุกด้าน และยึดหลักการพัฒนาแบบยั่งยืน แต่ในทางปฏิบัติไม่บรรลุวัตถุประสงค์และเกิดภาวะ “ทันสมัยแต่ไม่พัฒนา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เป็นแผนเน้นการพัฒนา “คน” แต่ในทางปฏิบัติต้องเผชิญกับวิกฤติเศรษฐกิจแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) เป็นแผนต่อเนื่องจากแผน 8 เน้นการปฏิรูปทุกระบบ พลิกวิกฤติเป็นโอกาส เน้นชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก ขณะนี้เข้าสู่ปีที่ 3 ต้องรอประเมินผลเมื่อสิ้นสุดแผนว่าผลการพัฒนาจะเป็นอย่างไร ในขณะนี้จะเห็นการปฏิรูปหลาย ๆ ระบบ เช่น การเมือง ราชการ เศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย สุขภาพ การศึกษา ทั้งหมดเป้าหมายอยู่ที่คนและเพื่อคน ที่ผ่านมาด้านของยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็นโอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยยังคงอยู่เชิง “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 และให้ความสำคัญต่อการรวมพลังสังคมจากทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมดำเนินการใน ทุกขั้นตอนของแผนฯ พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงานตามแผนอย่างต่อเนื่อง ส่วนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2558) ตามวิสัยทัศน์ 3 พันธกิจ 3 วัตถุประสงค์ 4 เป้าหมายหลัก และ 7 ยุทธศาสตร์ ตามการศึกษาจากบริบทตลอดจนจุดแข็ง จุดอ่อนโอกาสและภัยคุกคามของประเทศไทย (Anucha Muangyai, 2016) วิสัยทัศน์ " ประเทศมีความมั่นคงเป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง", 3 พันธกิจ ได้แก่ การพัฒนาฐานการผลิตและบริการ การสร้างความเป็นธรรมและ

ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม และสร้างภูมิคุ้มกันจากวิกฤตการณ์, 3 วัตถุประสงค์ เพื่อให้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน คนไทยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และพร้อมเชิญกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นสุข, 4 เป้าหมายหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจมีความเข้มแข็งสมดุลงานความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น มีหลักประกันสังคมที่ทั่วถึง และสังคมไทยมีความสุขอย่างมีธรรมาภิบาล, 7 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ การสร้างฐานการผลิตให้เข้มแข็ง สมดุล อย่างสร้างสรรค์ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการผลิต การค้า การลงทุน การพัฒนาคุณภาพคน ทั้งความรู้คู่คุณธรรม สังคม มั่นคงเป็น,

2. ผลกระทบของการพัฒนาของภาครัฐ

การพัฒนาประเทศไทยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 1 พ.ศ.2504 จนถึง ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 ในปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงความผิดพลาดและผลกระทบที่เกิดขึ้น ซึ่งสรุปเป็นสาระสำคัญๆ ได้ดังนี้

1) ลักษณะท้องถิ่นที่สูญเสียความเป็นปึกแผ่นซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของความเป็นชุมชน กล่าวคือ สมาชิกในชุมชนต่างคนต่างอยู่ ต่างทำมาหากิน ขาดความร่วมมือร่วมใจกัน เอื้อเฟื้ออาทรกันน้อยลง จนถึงไม่มีเลย มุ่งความอยู่รอดของตนเองมากกว่าความอยู่รอดของชุมชน มีการอพยพถิ่นฐานทั้งชั่วคราวและถาวร

2) ลักษณะชุมชนที่พึ่งพิงภายนอกสูง ถูกปัจจัยภายนอกควบคุม และกำหนดความเปลี่ยนแปลงในชุมชนทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมชุมชนมีอำนาจการต่อรองต่ำ มีอิสระในการเลือกและตัดสินใจด้วยตนเองน้อย

3) ลักษณะชุมชนที่แก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยตนเองได้น้อย หรือไม่ได้เลย เช่น ปัญหาการแย่งชิงและทำลายทรัพยากรทั้งจากบุคคลภายนอกและภายในชุมชนเอง ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ปัญหาอาชีพ เช่น หนี้สิน ที่ดินทำกิน ปัญหาสังคม เช่น ปัญหาวัยรุ่น ยาเสพติดและเด็กถูกทอดทิ้ง ปัญหาอบายมุข อาชญากรรม เอดส์ เป็นต้น

4) สภาพการพัฒนาในด้านต่างๆ ในชุมชนไม่ยั่งยืน ศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นสูญหายหรือถูกทอดทิ้ง ชุมชนอยู่ในสภาพขาดรากฐานและเอกลักษณ์การพัฒนาของตนเอง

5) ชุมชนที่ขาดผู้นำที่เข้มแข็ง และความขาดสัมพันธ์เชื่อมโยงกับชุมชนภายนอก ในลักษณะเครือข่ายการพัฒนา เครือข่ายการเรียนรู้ และการจัดการ

6) ชุมชนที่ยังขาดวิสัยทัศน์และแผนการพัฒนาชุมชนของตนเอง ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนเป็นแผนการพัฒนาทุกด้าน

7) ชุมชนที่ยังขาดการมีส่วนร่วมการประเมินผลการตรวจทบทวนตนเองในการกระทำและการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่ผ่านมามีด้วยตนเอง เพื่อความโปร่งใสเสมอภาคเป็นธรรม เพื่อเรียนรู้และปรับปรุงพัฒนาดตนเองให้ดียิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่าสถานภาพชุมชนท้องถิ่นไทยที่ผ่านมามีส่วนใหญ่ ได้รับการพัฒนาให้มีลักษณะเป็นชุมชนอ่อนแอครบทุกข้อ แทบไม่มีลักษณะชุมชนที่เข้มแข็งเลย ภายหลังวิกฤติเศรษฐกิจช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8-10 แนวทางการพัฒนามุ่งสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง แต่ชุมชนหลายแห่งและประชาชนส่วนใหญ่ยังติดความเคยชินแบบเดิม ๆ ในบริบทที่เกี่ยวข้อง ทั้งฝ่ายการเมืองและราชการ ก็ยังปรับตัวไม่ทัน มีจำนวนมาก รับรู้ เข้าใจ แต่ไม่อยากจะปรับตัวการพัฒนาคนจึงเป็นเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น

3. มุมมองเชิงวิสัยทัศน์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างเข้มแข็ง

กระแสดความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นต่อการสร้างความเข้มแข็งสู่ชุมชน ให้ชุมชนมีความสามารถในการจัดการตนเองหรือพัฒนาดตนเองให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง ได้รับความสนใจจากทุกภาคส่วนในยุคที่มีการกระจายอำนาจแก่ชุมชนท้องถิ่น ซึ่งได้ค้นพบว่าชุมชนที่เป็นแบบอย่างชุมชนเข้มแข็งโดยสามารถสรุปลักษณะของชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็งได้ดังนี้ (Puang-ngam,K., 2010)

1) ในชุมชนต้องมีกระบวนการเรียนรู้ โดยเฉพาะผู้นำชุมชน และสมาชิกที่เป็นแกนนำของชุมชนท้องถิ่น ต้องมีการพัฒนาศักยภาพของตนเอง เป็นชุมชนที่มีผู้นำความคิด เป็นแบบอย่างของการเสียสละ ขยันหมั่นเพียร อดทนมีวินัยในตนเองที่สำคัญสามารถทำงานร่วมกับคนอื่นได้

2) ต้องเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ การแสวงหาการเรียนรู้กระทำได้หลายวิธี เช่น การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้เป็นกลุ่มเรียนรู้ข่าวสารในด้านต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจสังคมการเมืองและความรู้เกี่ยวกับชุมชนเกี่ยวชุมชนที่เป็นผลมาจากการปฏิบัติหรือประสบการณ์ที่ได้รับร่วมกัน ซึ่งจะทำให้มีความรู้ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดร่วมกันเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ดังนั้น การที่ชุมชนเป็นชุมชนเรียนรู้ทำให้สมาชิกมีการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินงานพัฒนาชุมชนร่วมกันเพราะผลจากการเรียนรู้จะนำไปสู่การคิดวิธีการที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนของตน

3) ชุมชนต้องผู้นำที่มีภาวะผู้นำชุมชน ซึ่งผู้ที่มีภาวะผู้นำต้องเป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิกให้โอกาสสมาชิกได้แสดงความคิดเห็น ไม่ผูกขาดความคิดหรือเป็นเจ้าของชุมชนเพียงผู้เดียว พร้อมทั้งจะเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นกับผู้อื่น ผนึกตัวเองเข้ากับชุมชนได้อย่างแนบแน่นและร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชน โดยสรุปผู้นำที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งคือ ผู้ที่เชื่อมประสานแนวความคิดต่างๆ ของสมาชิกและองค์กรชุมชนเพื่อนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมนั่นเอง

4) คนในชุมชนต้องมีจิตสำนึกต่อชุมชน คือ สมาชิกสำนึกว่าตนเองเป็นเจ้าของชุมชน มีความตั้งใจที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบปัญหาต่างๆ กับบุคคลอื่นๆ อย่างเท่าเทียมกันและเป็นมิตรภาพ ยอมรับในศักยภาพของกันและกัน และยอมรับในความแตกต่างหลากหลายระหว่างสมาชิก มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน เป็นต้น

5) ชุมชนต้องมีสมาชิกที่มีความจงรักภักดีต่อชุมชน โดยมีสมาชิกชุมชนที่เสียสละทำงานเพื่อชุมชน ห่วงเห่นชุมชน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน เช่น วัด เครือญาติ หรือความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่างๆ ทำให้ชุมชนมีจิตใจเหมือนเป็นสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง และมีจิตวิญญาณชุมชน ทำให้เกิดความปิติความสุขอย่างล้นเหลือ และเกิดพลังอย่างมโหฬาร ซึ่งเป็นพลังเยี่ยวยา ที่ทำให้คนและชุมชนมีความสุข ดังนั้น จิตวิญญาณชุมชน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากการมีจิตสำนึกชุมชน ซึ่งนอกจากจะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยตรงแล้ว ยังเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งแก่ชุมชนในด้านอื่น ๆ อีกด้วย ๆ เพราะเป็นเสมือนการทำให้สมาชิกในชุมชนมีจิตใจแข็งแกร่ง มีความพร้อมที่จะร่วมพลังกันเพื่อพัฒนาชุมชนของตนต่อไป

6) เป็นชุมชนที่มีองค์กรชุมชนเข้มแข็ง คือ ประชาชนรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นด้วยจิตสำนึกชุมชนและจิตวิญญาณชุมชน ผนึกกำลังกัน เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาชุมชน ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ร่วมกันไม่ใช่ต่างคนต่างทำ

7) เป็นชุมชนที่มีการจัดการชุมชนที่ดี คือ สมาชิกของชุมชนที่มีความสามารถในการจัดการตนเองและชุมชนได้ โดยเฉพาะการวางแผนแม่บทชุมชน โดยจัดกระบวนการชุมชนที่มีลักษณะเป็นเวทีประชาคม มีการดำเนินงานที่เชื่อมประสานกับองค์กรท้องถิ่น และมีการประเมินผลการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

8) เป็นชุมชนที่มีเครือข่ายชุมชน โดยมีกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มและองค์กรชุมชนต่างๆ เข้าด้วยกัน ด้วยระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการประชาสัมพันธ์ด้วยความสมานฉันท์ทำให้เกิดการรวมจิตสำนึกและวิญญาณของสมาชิกและองค์กรชุมชนต่างๆ ให้มีพลังเข้มแข็ง

9) เป็นชุมชนพึ่งตนเองได้ โดยสมาชิกและองค์กรต่างๆ ในชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะช่วยเหลือหรือพึ่งตนเองได้ ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคมและวัฒนธรรม ทั้งในยามปกติและประสบกับภาวะวิกฤติต่างๆ อันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนที่พึงประสงค์

10) เป็นชุมชนที่มีความสงบสุขหรือความเป็นปึกแผ่น โดยชุมชนเข้มแข็งนั้นต้องมีการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ โดยเฉพาะการทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีพลัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรมและมี

ความสุข เมื่อคนมารวมกันเป็นชุมชนและสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้ ก็ทำให้คนและชุมชนมีความสุข

4. แนวทางการขับเคลื่อนศักยภาพท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในศตวรรษที่ 21

1) การบริหารจัดการกระบวนการชุมชนเข้มแข็งด้วยการส่งเสริมการรวมตัวเรียนรู้ ร่วมคิดร่วมทดลองปฏิบัติจริง รวมทั้งการเสริมหนุนกลุ่มที่มีการรวมตัวอยู่แล้วให้เข้มแข็ง เน้น ศักยภาพความพร้อมของชุมชน เชื่อมโยงกับการทำมาหาเลี้ยงชีพตั้งแต่ระดับปัจเจกระดับครอบครัว จนถึงระดับชุมชน คำนึงถึงความพอประมาณและความพออยู่พอกินเป็นลำดับแรกก่อนที่จะเชื่อมต่อกับชุมชนและสังคมภายนอก มีกระบวนการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีเครือข่ายการเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน และเสริมหนุนชุมชนที่มีการรวมตัวเป็นกลุ่มต่างๆ อยู่แล้วให้มีขีดความสามารถในการพัฒนามากขึ้น โดยการเปิดพื้นที่สาธารณะในการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ผ่านสื่อบุคคลสื่อการศึกษา สื่อท้องถิ่นและสื่อระดับชาติ รวมถึงการปรับปรุงกลไกทางกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับและมาตรการการเงินการคลังเพื่อเอื้ออำนวยให้ภาคส่วนต่างๆ เข้ามาร่วมสนับสนุนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

2) การจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชนให้เป็นระบบและปรับให้ทันสมัยอยู่เสมอ ทั้งข้อมูลครัวเรือน ข้อมูลศักยภาพชุมชนในประเด็นต่างๆ อาทิสถานะของกลุ่มต่างๆ กิจกรรมของชุมชน ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์หรือผู้นำตามธรรมชาติในชุมชน การสืบค้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชนเป็นต้น โดยจัดทำเป็นแผนที่ทุนของชุมชนที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึงได้สะดวกและนำไปใช้เป็นฐานในการจัดการทรัพยากรชุมชนและกำหนดทางเลือกการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และจัดให้มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกำหนดแนวทางและกิจกรรมการพัฒนาของชุมชนที่ยึดหลักการพึ่งพาตนเองด้วยศักยภาพทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ส่งเสริมให้กลุ่มปราชญ์ กลุ่มแกนนำและผู้รู้ถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการเรียนรู้และการจัดการความรู้ในชุมชน และสนับสนุนการจัดการองค์ความรู้และการทำวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับความหลากหลายของทุนในชุมชน ควบคู่กับการฟื้นฟูความรู้พื้นบ้าน โดยสนับสนุนบทบาทนักวิจัยท้องถิ่นร่วมกับนักวิจัยของสถาบันการศึกษาในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

3) การสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ด้วยการส่งเสริมความมั่นคงของครอบครัว การจัดบริการทางสังคมในชุมชน การปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม การ

สร้างระบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของชุมชนและระหว่างชุมชนอย่างเท่าเทียม ด้วยบริบททางศาสนาและวัฒนธรรมชุมชนและการให้ความคุ้มครองสิทธิชุมชน รวมถึงการเฝ้าระวังช่วยเหลือเยียวยาเมื่อชุมชนเผชิญกับภัยพิบัติต่างๆ เสริมสร้างครอบครัวให้มีความมั่นคง มีสัมพันธภาพที่ดี มีความเข้มแข็งทางคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัวการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถานศึกษาและสถาบันทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และเสริมสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ทั้งการสร้างหลักประกันชีวิต สวัสดิการสังคม ความมั่นคงด้านอาหาร ความมั่นคงด้านสุขภาพและที่อยู่อาศัย การคุ้มครองผู้บริโภคและความมั่นคงในสิทธิมนุษยชน

4) การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน สร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้ที่มีการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ชุมชน รวมทั้งการส่งเสริมบทบาทสตรีในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนและนำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจน โดยสนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มรูปแบบต่างๆ โดยมีข้อตกลงและผลประโยชน์ที่ยอมรับร่วมกันอย่างเป็นธรรม ส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือภาครัฐหรือรัฐวิสาหกิจบนหลักของความโปร่งใสใช้ฐานทรัพยากรในพื้นที่

5) สนับสนุนการนำภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่น มาใช้ในสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการที่มีโอกาสทางการตลาดสูง เช่น อาหารสุขภาพ หัตถกรรม บริการสุขภาพ บริการการท่องเที่ยว เป็นต้น โดยรักษาคูณค่าเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอย่างเข้มแข็งเมื่อนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไปต่อยอดขยายผลในเชิงพาณิชย์พัฒนาระบบการบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่กับการสร้างผู้ประกอบการใหม่ด้วยการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการการตลาด องค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น พัฒนามาตรฐานสินค้า การสร้างตราสินค้าการจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาและการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพของกลุ่มต่างๆ รวมทั้งคนพิการที่สอดคล้องกับความหลากหลายของอาชีพในชุมชนเพื่อลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ

6) การเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูลกัน ด้วยการส่งเสริมสิทธิชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสงวน อนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาใช้ประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น โดยสร้างความตระหนักรู้ของชุมชนในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อวิถีชีวิต รวมทั้งกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรของ

ท้องถิ่นให้ชุมชนที่มีศักยภาพเข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ ป่าไม้และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนกลไกชุมชนและเครือข่ายในการจัดการและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เชื่อมโยงกับการผลิตเพื่อการยังชีพของชุมชนอย่างเป็นธรรม ตลอดจนโอกาสให้ได้รับการชดเชยหากเกิดการทำลายทรัพยากรของชุมชนโดยกิจกรรมอื่นนอกชุมชน

7) เสริมสร้างขีดความสามารถและองค์ความรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นภาคีหลักในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดการป่าและพื้นที่อนุรักษ์การจัดการลุ่มน้ำการจัดการและฟื้นฟูป่าชายเลน การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในท้องถิ่น เป็นต้น โดยมีการใช้และแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันอย่างยุติธรรม

8) ส่งเสริมบทบาทของภาคีกับการพัฒนาชุมชนในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้อย่างมั่นคงชุมชนมีการเรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นชุมชนที่น่าอยู่ มีความสุขและมีการเชื่อมต่อระหว่างชุมชนเป็นเครือข่ายขยายผลเพื่อการพัฒนาทั่วทั้งประเทศแต่ละภาคีการพัฒนาทั้งภาครัฐ ให้เกิดการเชื่อมโยงแผนทุกระดับตั้งแต่แผนพัฒนาระดับชาติ แผนบริหารราชการแผ่นดินแผนปฏิบัติราชการ ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด แผนท้องถิ่นและแผนชุมชน ปรับปรุงกฎระเบียบกฎหมาย ตลอดจนปรับวิถีคิดของเจ้าหน้าที่ภาครัฐให้มีมุมมองในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชุมชนแบบองค์รวม เป็นผู้หนุนเสริมศักยภาพ ชุมชน อำนวยความสะดวกให้ประชาชนสามารถดำเนินการได้ด้วยตัวเอง ตลอดจนทำความเข้าใจกับแนวทางปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเพิ่มบทบาทในการดำเนินการและสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

9) ส่งเสริมภาคส่วนท้องถิ่นในการนำแผนชุมชนมาประกอบการจัดสรรงบประมาณการพัฒนาท้องถิ่นและผลักดันการดำเนินงานภายใต้แผนชุมชนให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม โดยการระดมทรัพยากรภายในพื้นที่รับผิดชอบทั้งจากภาครัฐ เอกชน พัฒนาเอกชน และชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน พัฒนาระบบการติดตามประเมินผลของชุมชน และจัดทำตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่างๆ

10) ส่งเสริมภาคเอกชนและประชาคม ในการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างองค์ความรู้และยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำวิจัยร่วมกับชุมชนเป็นหุ้นส่วนของชุมชนในการต่อยอดภูมิปัญญา ประสานและสร้างความสมดุลระหว่างภาคเศรษฐกิจและชุมชนและชุมชน (ประชาชน/ประชาคม) ให้เกิดการรวมกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนาฐานข้อมูลชุมชน กำหนดแนวทางและกิจกรรมการพัฒนาของชุมชนที่ยึดหลักการพึ่งพาตนเองด้วยการคำนึงถึงศักยภาพทรัพยากร ภูมิ

ปัญญา วิธีชีวิตวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น โดยนำข้อมูลชุมชนมาวิเคราะห์หาปัญหาและสาเหตุ ค้นหาทางออก นำไปทดลองปฏิบัติจริงบนฐานองค์ความรู้และศักยภาพของชุมชน ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเครือข่าย และจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม

11) ส่งเสริมสถาบันทางสังคมอื่นๆ องค์กรพัฒนาเอกชนให้มีบทบาทในการจัดการองค์ความรู้ ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ชุมชน เป็นพี่เลี้ยงที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และบริหารจัดการ สถาบันการศึกษา/นักวิชาการ ในการทำวิจัยร่วมกับชุมชนโดยชุมชนเป็นนักวิจัยหลัก ถอดรหัสความรู้ที่อยู่ในตัวภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นความรู้ที่เปิดเผย รวมทั้งเป็นแหล่งข้อมูลและที่ปรึกษาของชุมชน และสร้างศักยภาพชุมชนให้สามารถจัดการความรู้ในชุมชนของตนเอง และสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ชุมชน รวมทั้งต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชุมชนสามารถนำไปสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจเกิดรายได้แก่ชุมชน

12) ส่งเสริมสถาบันศาสนาในการปลูกฝังทัศนคติและแนวธรรมาปฏิบัติที่ถูกต้องในการดำรงชีวิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและให้บุคลากรทางศาสนาเป็นตัวอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง เป็นศูนย์รวมใจเชื่อมโยงสายใยของคนให้มาร่วมในการพัฒนาครอบครัว ชุมชนและจนถึงระดับชาติ

13) ส่งเสริมองค์กรสื่อ เพื่อเป็นแกนกลางในการไหลเวียนข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการปรับตัวของชุมชน กระจายข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องให้แก่ชุมชนผลกระทบการค้าเสรี การคุ้มครองผู้บริโภคทั้งสินค้าและบริการ ตลอดจนการสร้างความเข้าใจและความตระหนักถึงสิทธิอันพึงมีพึงได้ของประชาชนชุมชนตลอดจนสอดแทรกสาระสร้างสรรค์สังคมในสื่อทุกรูปแบบ เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็กและครอบครัว และเปิดโอกาสให้เด็กมีบทบาทร่วมผลิตสื่อสร้างสรรค์ เช่น สื่อสะท้อนการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเฝ้าระวังทางสังคมและการเผยแพร่ความรู้

5. สรุปและข้อเสนอแนะ

แนวทางการขับเคลื่อนศักยภาพท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 ควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนในกระบวนการพัฒนาและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้พัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการปัญหาได้ด้วยตนเอง เพื่อประโยชน์ของตนเอง ครอบครัว และชุมชน ตลอดจนสามารถสนองตอบต่อการกระจายการพัฒนาได้อย่างเต็มที่และทั่วถึง ดังนั้นการพัฒนาในศตวรรษที่ 21 จะเน้นที่การสร้างความเข้มแข็งของท้องถิ่นเป็นหลักให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยีเศรษฐกิจชุมชนที่มั่นคงเป็นตัวนำ และเป็นฐานในการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตในอนาคต ทั้งนี้ภาคธุรกิจเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กร

ภาคประชาชนจำเป็นต้องเข้ามาเสริมบทบาทของภาครัฐซึ่งเป็นผู้สนับสนุนการพัฒนาเดิมซึ่งเป็นการผึกกำลังในการพัฒนาและนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและท้องถิ่นอย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน

ผู้เขียนสามารถสังเคราะห์หลักการข้างต้นออกมาเป็นข้อเสนอแนะในกรอบมิติการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ควรมีการพัฒนาไปพร้อมกันอย่างครบถ้วน 1) มิติความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เพื่อตอบสนองปัจจัยขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เช่น เทคโนโลยีเพื่อการผลิต การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สาธารณูปโภค และเทคโนโลยีทางการแพทย์ เป็นต้น ทั้งนี้ หมายรวมถึงองค์ความรู้และการปรับประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาชุมชนร่วมด้วย 2) มิติความมั่นคงทางเศรษฐกิจ อันเกิดจากความสมดุลของการผลิตและการบริโภค ให้คนในชุมชนได้รับอย่างสมบูรณ์เพียงพอต่อการดำรงชีวิตของตนเองและครอบครัวภายใต้บริบทของชุมชนและสังคมโดยรวม 3) มิติความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่คำนึงถึงการรักษาคุณภาพของระบบนิเวศภายในชุมชน และมีความพอเพียงในการบริโภค 4) มิติจิตใจและจริยธรรม คนในชุมชนต้องมีศรัทธาในการพึ่งพาตนเอง มีจิตใจใฝ่พัฒนา มุ่งสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ตลอดจนมีจริยธรรมและศีลธรรมขั้นพื้นฐานเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตร่วมกันในชุมชน 5) มิติสังคมและวัฒนธรรม ชุมชนมีทุนทางสังคมดั้งเดิมยึดโยงความสัมพันธ์ร่วมกันอย่างเหนียวแน่น มีผู้นำชุมชนและเครือข่ายชุมชนที่ประสานงานกันในทุกมิติของการพัฒนาชุมชน เพื่อดึงการมีส่วนร่วมอันจะนำไปสู่ความเป็นปึกแผ่นของคนและชุมชนอย่างยั่งยืน โดยยึดหลักการสำคัญอันเป็นร่มใหญ่ของการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น คือ ค่านิยมและหลักการประชาธิปไตยชุมชน ที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสำคัญ อันเป็นลักษณะของการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาเพื่อดึงความสนใจให้คนเห็นความสำคัญของการแก้ปัญหาชุมชนท้องถิ่นร่วมกันอย่างจริงจัง ผ่านหลักยึดในการทำงาน ซึ่งเน้นการตัดสินใจร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เชื่อมโยงอย่างเป็นองค์รวม ทั้งความสัมพันธ์ภายในชุมชนและขยายรูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะเครือข่ายชุมชน อันมีฐานมาจากการใช้ทุนชุมชนร่วมกัน โดยยึดหลักการพัฒนาเหล่านี้เป็นกรอบใหญ่อย่างหนักแน่น อันจะนำไปสู่การต่อยอดในกระบวนการดำเนินงานและการเลือกเครื่องมือกลไกที่เหมาะสมต่อไป ควบคู่ไปกับกลไกการทำงานควรประสานทั้งภายในชุมชนเองคือ ประชาชน ผู้นำ องค์กรชุมชน ตลอดจนกลไกการทำงานอันเป็นฝ่ายสนับสนุนจากภายนอกคือ องค์กรเอกชน และหน่วยงานภาครัฐ ผ่านกระบวนการทำงานภายในชุมชนเบื้องต้นที่สำคัญที่สุดคือ กระบวนการมีส่วนร่วม ต้องดึงการเข้าร่วมในการพัฒนาของทุกภาคส่วนในชุมชนให้ได้มากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กมลทิพย์ แจ่มกระจ่าง. (2551). คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติดำเนินการเกี่ยวกับบทบาทที่เกี่ยวข้องต่อเสรีภาพของประชาชนในการพัฒนาประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สุรพล ปธานวนิช. (2547). นโยบายสังคมเส้นทางสู่รัฐสวัสดิการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Anucha Muangyai. (2016). Development Approach to Enhancing the Potential of Community and Local in the Twenty –First Century, Eau Heritage Journal social Science and Humanity, 6 (3).
- Touraine, Alain. (2001). Beyond Neoliberalism. London: Polity press.p.8
- Puang-ngam,K. (2010, November). Local Society. Siamrath, 8. (in Thai)

การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธภายใต้หลักธรรมาภิบาล Administration of Buddhist Local Government Organization under the Principles of Governance

กานต์ ลายคำ, หทัยภัทร ตังกุลาม, อัญชลิกา ตระกลสาทร¹

Karn Laikham, HathaiphathTungkula, AunchalikaTrakonsatorn

บทคัดย่อ

การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธภายใต้หลักธรรมาภิบาล ซึ่งได้อธิบายให้เห็นถึงหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการธรรมาภิบาลหรือหลักการบริหารจัดการที่ดีจะขึ้นอยู่กับความสนใจของประชาชน โดยเฉพาะข้าราชการ พนักงานของรัฐ พนักงานบริษัท เพราะธรรมาภิบาลเป็นหลักการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตั้งมั่นอยู่บนหลักการบริหารงานที่เที่ยงธรรม สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีจิตสำนึกในการทำงาน มีความรับผิดชอบในสิ่งที่ได้กระทำ และการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการรับรู้ ตัดสินใจ ดำเนินการและประเมินผล รวมถึงการสร้างความเท่าเทียมกันทางสังคมในการรับโอกาสต่างๆที่ประชาชนพึงจะได้รับจากรัฐอีกด้วยหลักธรรมาภิบาลเป็นทั้งหลักการกระบวนการและเป็นเป้าหมายที่สำคัญ การนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้อาจนำมาสู่การมีประชาธิปไตยที่สมบูรณ์และที่ยั่งยืนได้มากที่สุดและการมีประชาธิปไตยก็นำมาสู่การมีผลลัพธ์ทางสังคมคือการมีการพัฒนาประเทศไปในทางที่สร้างความสงบสุขอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนนำมาสู่การแก้ปัญหาความขัดแย้งต่างๆที่จะเกิดขึ้นได้โดยสันติวิธี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการปกครองที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นมากที่สุด โดยปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีบทบาทสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องมุ่งเน้นให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการองค์กรบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพราะถือว่าธรรมาภิบาลเปรียบเสมือนเงื่อนไขสำคัญในการปฏิรูปประเทศ เพื่อสร้างความสมดุลทางเศรษฐกิจและสังคมให้เป็นประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่งมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, พระพุทธศาสนา, หลักธรรมาภิบาล

¹ สาขารัฐศาสตร์ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้; School of Administrative Studies ,Maejo University

Abstract

Administration of Buddhist Local Government Organization under Good Governance Principles Which describes the principles of good governance in management, good governance or management principles. Will depend on the interests of the people Especially the government officials Government employee Company employees because good governance is the backbone of management that results in efficiency and effectiveness. Stand on the principles of management that are fair, honest, transparent, verifiable, and have a sense of work. Take responsibility for what you have done And taking into account participation in awareness, decision-making, implementation and evaluation. Including the creation of social equality in receiving opportunities that people should receive from the state. Good governance is both a principle, a process, and an important goal. Adopting the principles of good governance can eventually lead to a complete and sustainable democracy, and democracy can lead to social outcomes, namely the development of the country in a constructive way. Continued peace. As well as bringing to resolve conflicts that will arise through peaceful means. Local government organization is the government that has the most close relationship with the local people. Nowadays, local government organizations have played an increasingly important role. To achieve equality For that reason Local government organizations therefore have to focus on the organization management based on the principles of good governance. Because good governance is considered an important condition for national reform To create a balance in the economy and society to become a stable country More wealth

Keywords: local administration organization management, Buddhism, principles of good governance

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการบริหารราชการแผ่นดินโดยใช้หลักการรวมอำนาจ แบ่งอำนาจ และกระจายอำนาจ โดยหลักการกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่นถือเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการบริหารจัดการบ้านเมืองของรัฐในระบอบประชาธิปไตย โดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ และเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลกลางและมุ่งลดบทบาทของรัฐส่วนกลางให้เหลือภารกิจหลักเท่าที่จำเป็น นอกจากนี้ประชาชนยังได้มีส่วนในการบริหารงานชุมชนท้องถิ่นตามเจตนารมณ์ของประชาชนมากขึ้นอีกด้วย กระทรวงมหาดไทยโดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้จัดทำแนวทางเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการบริหารจัดการเป็นไปตามหลักการกระจายอำนาจและการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีโดยได้ร่วมกับคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการโครงการประกวดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีการบริหารจัดการงานโดยเริ่มตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2546 วิธีการประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามความเหมาะสม

การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นถือเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการบริหารจัดการบ้านเมืองของรัฐในระบอบประชาธิปไตย โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และฉบับปัจจุบัน พุทธศักราช 2550 มีวัตถุประสงค์ที่จะกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นให้มากขึ้น โดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้นอกจากนี้ ประชาชนยังได้มีส่วนในการบริหารงานชุมชนท้องถิ่นตามเจตนารมณ์ของประชาชนมากขึ้นอีกด้วย อีกทั้งเป็นการจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจหน้าที่ใหม่ ระหว่างส่วนกลางกับส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปในสถานะที่สังคมมีกลุ่มที่หลากหลาย มีความต้องการและความคาดหวังจากรัฐที่เพิ่มขึ้นและแตกต่างกันในขณะที่รัฐเอง ก็มีขีดความสามารถและมีทรัพยากรที่จำกัดในการตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการที่เกิดขึ้นในแต่ละท้องถิ่น ได้ทันต่อเหตุการณ์และตรงกับความต้องการของท้องถิ่น (โกวิทย์พวงงาม 2553:258-259)

การจัดองค์การ หมายถึง การจัดความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ คือตัวบุคคลและหน้าที่การทำงานเพื่อรวมกันเข้าเป็นหน่วยงานที่มีประสิทธิภาพ สามารถทำงานบรรลุเป้าหมายได้กล่าวไว้ว่า การจัดองค์การคือ การจัดระเบียบกิจกรรมให้เป็นกลุ่มก้อนเข้ารูปและการมอบหมายงานให้คนปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของงานที่ตั้งไว้ การจัดองค์การจะเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบความรับผิดชอบต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้ทุกคนต่างฝ่ายต่างทราบว่าใครต้องทำอะไรและใครหรือกิจกรรมใดต้องสัมพันธ์กับฝ่ายอื่นๆ อย่างไรก็ตามกล่าวไว้ว่าการจัดองค์การการจัดแบ่งองค์การออกเป็นหน่วยงานย่อยๆ ให้ครอบคลุมภารกิจและหน้าที่ขององค์การพร้อมกำหนด

อำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์กับองค์กรย่อยอื่นๆ ไว้ด้วย ทั้งนี้ เพื่ออำนวยความสะดวกในการบริหารให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ (ธงชัย สันติวงษ์ 2537 : 63)

ในส่วนของประเทศไทย การพัฒนาระบบบริหารจัดการขององค์กรภาครัฐ ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ถือเป็นนโยบายสาธารณะที่สำคัญ ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี พ.ศ.2540 และปี พ.ศ.2550 เกี่ยวกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐหรือการที่รัฐบาลหลายชุดที่ผ่านมา ได้มีนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ โดยจัดให้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการขึ้น เพื่อทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพในการดำเนินงานพัฒนาระบบราชการให้ระบบราชการสามารถปรับตัวได้ทันต่อเหตุการณ์และทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2549)

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนั้น เป็นหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองจึงจำเป็นต้องมีหลักการในการบริหารงานจัดการที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผล มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานในองค์การบริหารส่วนจังหวัด เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเป็นธรรมต่อภาคประชาชนในท้องถิ่น แต่ด้วยความแตกต่างหลากหลายทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของท้องถิ่น ส่งผลทำให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดเผชิญกับกระแสความท้าทายในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นในการบริหารราชการแผ่นดิน (วีระศักดิ์ เครือ2551)

บทความนี้ ผู้เขียนได้ศึกษาและมีความสนใจที่จะนำเสนอทำการศึกษาถึงการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธภายใต้หลักธรรมาภิบาล ผู้ศึกษาได้ทำการแยกประเด็นเนื้อหาและรายละเอียดไว้ 4 ประเด็น คือ 1. ความหมายและความสำคัญของการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2. การบริหารองค์กรทางพระพุทธศาสนา 3. ภายใต้หลักธรรมาภิบาล 4. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

เนื้อเรื่อง

1. ความหมายและความสำคัญของการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ความหมายของการปกครองท้องถิ่น ซึ่งชูวงศ์ ฉายะบุตร ได้สรุปแนวความคิดของนักวิชาการและนักปกครองที่เกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ว่า คำนิยามความหมายของการปกครองท้องถิ่นได้มีผู้ให้ความหมายว่ามีหลักการที่สำคัญคล้ายคลึงกันจะต่างคือสำนวนและ

รายละเอียดส่วนเดเนียล วิท (Daniel Wit) นิยามว่าการปกครองท้องถิ่น หมายถึงการปกครองที่รัฐบาลกลางให้อำนาจหรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้อำนาจในการปกครองร่วมกันทั้งหมด หรือเป็นบางส่วนในการบริหารท้องถิ่นตามหลักการที่ว่าถ้าอำนาจการปกครองมาจากประชาชนในท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลของท้องถิ่น ก็ย่อมเป็นรัฐบาลของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชนส่วนวิลเลียม วี.ฮอลโลเวย์ (William V. Holloway) นิยามว่าการ ปกครองท้องถิ่น หมายถึงองค์การที่มีอาณาเขตแน่นอน มีประชากรตามหลักที่กำหนดไว้ มีอำนาจการปกครองตนเอง มีการบริหารการคลังของตนเองและมีสภาท้องถิ่นที่สมาชิกได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนวัตถุประสงค์ของการปกครองส่วนท้องถิ่น (1) ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล เป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดว่าในการบริหารประเทศจะต้องอาศัยเงินงบประมาณเป็นหลัก หากเงินงบประมาณจำกัด ภารกิจที่จะต้องบริการ ให้กับชุมชนต่างๆ อาจไม่เพียงพอ ดังนั้นหากจัดให้มีการปกครองท้องถิ่น หน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้นๆก็สามารถมีรายได้ มีเงินงบประมาณของตนเองเพียงพอ ที่จะดำเนินการสร้างสรรค์ความเจริญให้กับท้องถิ่นได้จึงเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลได้เป็นอย่างมาก (2) เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง เนื่องจากประเทศมีขนาดกว้างใหญ่ความต้องการของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น ย่อมมีความแตกต่างกันการรอรับการบริการจากรัฐบาลแต่อย่างเดียวย่อมอาจไม่ตรงตามความต้องการที่แท้จริงและล่าช้า หน่วยการปกครองท้องถิ่นที่มีประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้บริหารเท่านั้นจึงจะสามารถตอบสนองความต้องการนั้นได้ (3) เพื่อความประหยัดโดยที่ท้องถิ่นแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันสภาพความเป็นอยู่ของ ประชาชนก็ต่างไปด้วยการจัดตั้งหน่วยปกครองท้องถิ่นขึ้นจึงมีความจำเป็นโดยให้อำนาจหน่วยการปกครองท้องถิ่นจัดเก็บภาษีอากรซึ่งเป็นวิธีการหารายได้ให้กับท้องถิ่นเพื่อนำไปใช้ในการบริหารกิจการของท้องถิ่นทำให้ประหยัดเงินงบประมาณของรัฐบาล (4) หน่วยการปกครองท้องถิ่นเป็นสถาบันที่ให้การศึกษากการปกครองระบอบประชาธิปไตย แก่ประชาชนจากการที่การปกครองท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ไม่ว่าจะโดยการสมัครรับเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นเลือกเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายนิติบัญญัติของหน่วยการปกครองท้องถิ่นก็ตามการปฏิบัติหน้าที่ที่แตกต่างกันนี้ มีส่วนในการส่งเสริมการเรียนรู้ถึงกระบวนการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับชาติ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ 2545)

ความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น จากแนวความคิดในการปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์ทางการปกครองของรัฐ ในอันที่จะรักษาความมั่นคงและความผาสุกของประชาชน โดยยึดหลักการกระจายอำนาจปกครองและเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่น จึงสามารถ

สรุปได้ดังนี้ (1) การปกครองท้องถิ่นคือรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะการปกครองท้องถิ่นจะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชน ให้ประชาชนรู้สึกว่าคุณมีความเกี่ยวข้องกับส่วนได้ส่วนเสียในการปกครองการบริหารท้องถิ่น เกิดความรับผิดชอบ และวางแผนต่อประโยชน์อันพึงมีต่อท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัย อันจะนำมา ซึ่งความศรัทธาเลื่อมใสในระบอบการปกครองประชาธิปไตยในที่สุด โดยประชาชนจะมีโอกาสเลือกตั้งฝ่ายนิติบัญญัติฝ่ายบริหารการเลือกตั้งจะเป็นการฝึกฝนให้ประชาชนใช้ดุลพินิจเลือกผู้แทนที่เหมาะสม สำหรับผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเข้าไปบริหารกิจการของท้องถิ่นนับได้ว่าเป็นผู้นำในท้องถิ่นจะได้ใช้ความรู้ความสามารถบริหารงานท้องถิ่นเกิดความคุ้นเคยมีความชำนาญในการใช้สิทธิและหน้าที่ของพลเมืองซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติต่อไป (2) การปกครองท้องถิ่นทำให้ประชาชนในท้องถิ่นรู้จักการปกครองตนเองหัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตยประการหนึ่งก็คือการปกครองตนเองมิใช่เป็น การปกครองอันเกิดจากคำสั่งเบียดเบียนการปกครองตนเองคือการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง ซึ่งผู้บริหารท้องถิ่นนอกจากจะได้รับเลือกตั้งมาเพื่อรับผิดชอบบริหารท้องถิ่นโดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากประชาชนแล้วผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องฟังเสียงประชาชนด้วยวิถีทางประชาธิปไตยต่าง ๆ เช่น เปิดโอกาสให้ประชาชนออกเสียงประชามติ (Referendum) ให้ประชาชนมีอำนาจถอดถอน (Recall) ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความสำนึกในความสำคัญของตนต่อท้องถิ่น ประชาชนจะมีส่วนร่วมรับรู้ถึงอุปสรรคปัญหาและช่วยกันแก้ไข ปัญหาของท้องถิ่นของตนนอกจากนี้การปกครองตนเองในรูปของการปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริงหรือการกระจายอำนาจไปในระดับต่ำสุดคือรากหญ้าซึ่งเป็นฐานเสริมสำคัญยิ่งของการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยความล้มเหลวของระบอบประชาธิปไตยมีหลายองค์ประกอบ แต่องค์ประกอบสำคัญยิ่งยวดอันหนึ่งก็คือการขาดรากฐานในท้องถิ่น (3) การปกครองท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่นมีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการแบ่งเบาภาระ ของรัฐบาลเนื่องจากความจำเป็นบางประการ (4) การปกครองท้องถิ่นสามารถสนองความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากท้องถิ่นมีความแตกต่างกันไม่ว่าทางสภาพภูมิศาสตร์ทรัพยากร ประชาชนความต้องการและปัญหาย่อมต่างกันออกไป ผู้ที่ให้บริการหรือแก้ไขปัญหาให้ถูกจุดและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนก็ต้องเป็นผู้ที่รู้ถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนเป็นอย่างดี การบริหารงานจึงจะเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพไม่ต้องเสียเวลาเสนอเรื่องขออนุมัติไปยังส่วนเหนือขึ้นไป ท้องถิ่นจะบริหารงานให้เสร็จสิ้นลงภายในท้องถิ่นนั่นเองไม่ต้องสิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น (5) การปกครองท้องถิ่นจะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมืองการบริหารของประเทศในอนาคต ผู้นำหน่วยการ

ปกครองท้องถิ่น ย่อมเรียนรู้ประสบการณ์ทางการเมืองการได้รับเลือกตั้งการสนับสนุนจากประชาชนในท้องถิ่นย่อม เป็นพื้นฐานที่ดีต่ออนาคตทางการเมืองของตน และยังฝึกฝนทักษะทางการบริหารงานในท้องถิ่นอีกด้วย (6) การปกครองท้องถิ่นสอดคล้องกับแนวความคิดในการพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเองการปกครองท้องถิ่นโดยยึดหลักการกระจายอำนาจทำให้เกิดการพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเองทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมการดำเนินงานพัฒนาชนบทที่ผ่านมายังมีอุปสรรคสำคัญประการหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมจากประชาชนในท้องถิ่นอย่างเต็มที่ซึ่งการพัฒนาชนบทที่สัมฤทธิ์ผลนั้นจะต้องมาจากการริเริ่มช่วยตนเองของท้องถิ่นทำให้เกิดความร่วมมือร่วมแรงกันโดยอาศัยโครงสร้างความเป็นอิสระในการปกครองตนเองซึ่งต้องมาจากการกระจายอำนาจอย่างแท้จริงดังนั้นการกระจายอำนาจจึงจะทำให้เกิดลักษณะการพึ่งตนเองซึ่งเป็นหลักสำคัญของการพัฒนาชนบทอย่างยิ่ง (สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์, 2535)

การกระจายอำนาจ มีข้อพึงระวังและได้กลายเป็นจุดวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งมีอยู่หลายประการดังได้กล่าวไว้แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของขอบเขตการกระจายอำนาจและการคำนึงถึงระดับความรู้ความสามารถของประชาชน ซึ่งเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันอย่างมากและมีมานานตั้งแต่สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 กล่าวคือได้มีการถกเถียงถึงความพร้อมของประชาชนต่อการปกครองตนเองมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน แต่จากความสำเร็จของการปกครองท้องถิ่นนั้นหากจะมองรวมเป็นจุดใหญ่ ๆ แล้วสามารถแบ่งออกได้เป็นสองด้านคือ ด้านการเมืองการปกครองและการบริหาร กล่าวคือ ในด้านการเมืองการปกครองนั้น เป็นการปูพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยและการเรียนรู้การปกครองตนเองส่วนด้านการบริหารนั้น เป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลและประชาชนในท้องถิ่น ได้หาทางตอบสนองแก้ปัญหาด้วยตนเอง ด้วยกลไกทางการบริหารต่างๆทั้งในแง่ของการบริหารงานบุคคลการงบประมาณและการจัดการและการปกครองท้องถิ่นกำหนดขึ้นบนพื้นฐานทฤษฎีการกระจายอำนาจและอุดมการณ์ประชาธิปไตย ซึ่งมุ่งเปิดโอกาสและสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง และกิจกรรมการปกครองตนเองในระดับหนึ่ง ซึ่งจะเห็นได้จากลักษณะสำคัญของการปกครองท้องถิ่น ที่เน้นการมีอำนาจอิสระในการปกครองตนเองมีการเลือกตั้ง มีองค์การหรือสถาบันที่จำเป็นในการปกครองตนเององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือ หน่วยงานของรัฐที่มีการดำเนินงานเป็นอิสระจากส่วนกลาง ทำหน้าที่บริหารจัดการกิจการต่างๆ ในท้องถิ่นของตนโดยผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็เป็นคนในท้องถิ่นที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งการที่รัฐยอมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินงานได้อย่างมีอิสระหมายความว่ารัฐกระจายอำนาจลงสู่ระดับท้องถิ่นจะช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจรัฐดูแลตนเองมากขึ้น และถือเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยเพิ่ม

ประสิทธิภาพในการใช้จ่ายของรัฐ เนื่องจากผู้บริหารเป็นคนในท้องถิ่นที่รู้ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ มากกว่ารัฐบาลกลาง จึงสามารถตัดสินใจใช้งบประมาณได้ตรงตามความต้องการของประชาชนมากกว่า และจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มากขึ้น (อุทัย หิรัญโต, 2523)

กล่าวคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการปกครองที่รัฐบาลกลางให้อำนาจหรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้อำนาจในการปกครองร่วมกันทั้งหมด หรือเป็นบางส่วนในการบริหารท้องถิ่นตามหลักการที่ว่า ถ้าอำนาจการปกครองมาจากประชาชนในท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลของท้องถิ่น ก็ย่อมเป็นรัฐบาลของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชนซึ่งจะมีอิสระและเสรีภาพในการบริหารจัดการ ดูแลในด้านต่างมีความสำคัญหลักๆ คือ (1) ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล (2) เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง (3) เพื่อความประหยัดโดยที่ท้องถิ่นแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนก็ต่างไปด้วย (4) หน่วยการปกครองท้องถิ่นเป็นสถาบันที่ให้การศึกษารอบรอบประชาชนไปโดย (5) การปกครองท้องถิ่นจะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมืองการบริหารของประเทศในอนาคต ซึ่งการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการปกครอง เพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์ทางการปกครองของรัฐในอันที่จะรักษาความมั่นคงและความผาสุกของประชาชน โดยยึดหลักการกระจายอำนาจปกครองและเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมให้มากที่สุด

2. การบริหารองค์กรทางพระพุทธศาสนา

หลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์เกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่มีคุณค่ามากกว่าสองพันห้าร้อยกว่าปี ในยุคโลกาภิวัตน์หรือยุคทุนนิยมในปัจจุบันการบริหารจัดการสมัยใหม่ ต่างก็กลับมาทบทวนบทบาททางวิชาการในการบริหารจัดการสมัยใหม่ ว่ายังคงเป็นแนวทางเดียวหรือไม่ที่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ จะต้องสนองตอบต่อระบบทุนนิยมที่เน้นการแข่งขันและสร้างผลกำไรหรือการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรเพียงอย่างเดียวการบริหารจัดการสมัยใหม่ ยังขาดอะไรบ้างที่เป็นนามธรรมที่เกี่ยวกับมนุษย์ที่จะต้องอยู่ร่วมกัน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงและมีผลกระทบต่อสังคมและองค์กรหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่กล่าวถึงการบริหารจัดการมีอยู่มากมายเป็นคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ยังทันสมัยอยู่จนถึงปัจจุบันและในอนาคตแต่ในที่นี้ จะได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบางประการ ได้แก่ หลักสัปปริสธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในสัปปริสสูตร (พระไตรปิฎกเล่มที่ 23) อันเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์เพียงหลักธรรมหนึ่งเพื่อประกอบการพิจารณาว่าหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์ มิได้มุ่งหวังกำไรหรือการแข่งขัน เพียง

อย่างเดียว แต่ได้บรรจุหลักการที่สร้างความยั่งยืนการไม่เบียดเบียนการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติมีความเมตตาต่อกันและรู้เท่าทันโลก โดยมีได้ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ หรือระบบทุนนิยมในปัจจุบันแต่ให้ยึดหลักการอยู่ร่วมกันและรู้เท่าทันโลกหลักสัปปุริสธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ มี 7 ประการ คือ

1. ธัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ คือรู้ความจริง รู้หลักการ รู้กฎเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมได้ รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้จักหลักการที่จะทำให้เกิดผล รวมความว่า การบริหารจัดการในองค์กร ผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณาข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล รู้จักการวิเคราะห์ความจริงที่เกิดขึ้น ตามธรรมชาติ อันว่า “ สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้น ตั้งอยู่ดับไป เป็นธรรมดา” โดยพิจารณาหลักการและเกณฑ์แห่งเหตุผลมาบริหารจัดการองค์กร

2. อัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผล หรือความมุ่งหมาย คือรู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่เกิดขึ้น สืบเนื่องจากการกระทำตามหลัก หมายถึงการบริหารงานองค์กรให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ และรู้ถึงประโยชน์ของ องค์กรที่นำไปสู่ความมั่นคง และไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อองค์กรในนี้ก็หมายถึงการมีแผนงานที่ดี การวางแผนที่วิเคราะห์ผลกระทบด้านต่าง ๆ

3. อัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตน คือ รู้จักเราว่าเรานั้น โดยฐานะภาวะเพศ ความรู้ความสามารถ และคุณธรรมเป็นอย่างไร และทำใด แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้จักที่จะปรับปรุงต่อไป หมายถึง รู้จักองค์กรที่เราบริหารเป็นอย่างดีว่ามีจุดด้อย จุดแข็งอย่างไร มีขีดความสามารถอย่างไร และรู้จักการปรับปรุงองค์กรให้ทันต่อเหตุการณ์ที่มีผลกระทบ รวมทั้งการบริหาร ความแตกต่างที่จะทำให้องค์กรเป็นเลิศ มีประสิทธิภาพ และมั่นคงถาวร

4. มัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ คือ ความพอดีในการจ่ายโภคทรัพย์ หมายถึงการบริหารการเงิน หรือ การขยายกิจการต้องพิจารณาให้รู้จักประมาณในความเพียงพอขององค์กร ขีดความสามารถขององค์กร ขีดความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร รวมทั้งการแข่งขันที่รอบคอบและรู้จักประมาณขีดความสามารถขององค์กร

5. กาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกาล คือ รู้กาลเวลา อันเหมาะสม และระยะเวลาในการประกอบกิจการหมายถึง การบริหารจัดการ จะต้องมีความเข้าใจถึงระยะเวลาที่เหมาะสม การสร้างโอกาสขององค์กรจะต้องพิจารณา ถึงสถานการณ์ในเวลานั้นๆ ว่า ควรจะดำเนินการอย่างไร

6. ปริสัจญตา เป็นผู้รู้จัก ชุมชน คือ รู้ரியาที่จะประพุดต่อชุมชนนั้น ว่าควรจะทำเนิการอย่างไร การบริหารจัดการ จำเป็นต้อง ปฏิสัมพันธ์กับองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นพันธมิตร และคู่แข่ง

การสร้างสรร หรือ การประสานงานกับชุมชน หรือกลุ่มบุคคลที่มีผลต่อองค์กร ก็คือเข้าถึง เข้าใจ และพัฒนา เป็นการบริหารจัดการที่สร้างความสัมพันธ์ด้วยเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อชุมชน หรือสาธารณะชน จะเป็นภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร

7. บุคคลัญญตาความเป็นผู้รู้จักบุคคล คือ รู้จักความแตกต่างของบุคคลว่าโดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม ตลอดจนรู้ในความสามารถของบุคคล และใช้มอบงานที่เหมาะสมให้ การบริหารจัดการในการรู้บุคคล เปรียบเสมือนการพัฒนาและบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่จะต้องมี การพัฒนา และบริหารบุคคลในองค์กรให้มีความรู้ความสามารถ และภักดีต่อองค์กร มีความสามัคคี สร้างความเป็นธรรม และเสมอภาคให้แก่ บุคลากรในองค์กร รวมถึงการทำงานเป็นหมู่คณะการ ติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ ด้วยความเป็นมิตรไมตรี รวมทั้งมีความจริงใจต่อกัน (กนก แสน ประเสริฐ,2560)

จากสาระของสัปบุริสธรรมข้างต้นจะเห็นว่า พระพุทธศาสนาอธิบายความสัมพันธ์ของการ บริหารจัดการเกี่ยวข้องกับคนและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่มีคุณค่าพบได้ใน สังคมมนุษย์หรือปัจจัยแห่งสังคมในกระบวนการอาศัยซึ่งกันและกัน การพิจารณาด้วยเหตุด้วยผล รู้จักโลกรู้จักธรรมชาติเพราะมนุษย์เท่านั้น ที่จะเป็นผู้ที่บริหารจัดการองค์กรที่ดีได้สำหรับในส่วน ของหลักการบริหารสมัยใหม่ จะเน้นเทคนิคและวิธีการโดยแสวงหากำไรและการแข่งขันในองค์กร บรรลุสู่เป้าหมายตามแบบของทุนนิยม แต่หากผู้บริหารจะนำหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์เข้ามา ประกอบหรือบูรณาการให้เข้ากับการบริหารงานในปัจจุบัน ก็ถือว่าเป็นแนวทางใหม่หรือเข้าสู่มิติ ของการบริหารงานที่ยั่งยืน มีความมั่นคงและสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคลหรือสังคมที่เกี่ยวข้องกับ องค์กรอย่างชาญฉลาด รวมทั้งสร้างประสิทธิภาพประสิทธิผลต่อการบริหารงานอย่างยั่งยืนและ มั่นคง รวมทั้งจะเป็นหลักการของนักบริหารในการบริหารจัดการองค์กรของตน อย่างมีระบบโดยที่ ยังมีคุณธรรมมาประกอบในการพิจารณาบริหารจัดการด้วยอีกด้วย (พระปิยวัฒน์ ปิยสีโล2554)

กล่าวคือ การบริหารเชิงพุทธศาสตร์เกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่มีคุณค่า ยุคทุนนิยมในปัจจุบันการบริหารจัดการสมัยใหม่ ต่างก็กลับมาทบทวนบทบาททางวิชาการในการ บริหารจัดการสมัยใหม่ ว่ายังคงเป็นแนวทางเดียวที่มีประสิทธิภาพต้องสนองต่อระบบทุนนิยม ที่ เน้นการแข่งขันและสร้างผลกำไรขององค์กรพระพุทธศาสนา ที่กล่าวถึงการบริหารจัดการมีอยู่ มากมายเป็นคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ยังทันสมัยอยู่จนถึงปัจจุบันและใน อนาคต แต่ในที่นี้จะได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบางประการ ได้แก่ หลักสัปบุริสธรรมที่ พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในสัปบุริสสูตร หลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์มิได้มุ่งหวังกำไรหรือการ แข่งขันเพียงอย่างเดียวแต่ได้บรรจุหลักการที่สร้างความยั่งยืนการไม่เบียดเบียนการอยู่ร่วมกันอย่าง

สงบสันติมีความเมตตาต่อกัน ระบบทุนนิยมในปัจจุบันแต่ให้ยึดหลักการอยู่ร่วมกันและรู้เท่าทันโลก หลักสัปปุริสธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ มี 7 ประการ คือ (1) อัมมัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ (2) อัตถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักผล (3) อุตตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักตน (4) มัตตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ (5) กาลัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักกาล (6) ปริสสัญญาตา เป็นผู้รู้ (7) ปุคคลัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคลการบริหารงานในปัจจุบัน ก็ถือว่าเป็นแนวทางใหม่ที่ยั่งยืนมีความมั่นคงและสร้างความ เป็นธรรมต่อบุคคลหรือสังคมที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอย่างชาญฉลาด รวมทั้งสร้างประสิทธิภาพ ประสิทธิผลต่อการบริหารงานอย่างยั่งยืน

3. ภายใต้อัฒติธรรมมาภิบาล

ความหมายของธรรมาภิบาล (Good Governace) ธรรมาภิบาลหมายถึง การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมรัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคเอกชน และภาคประชาชนซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิด การพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ เพื่อบรรเทา ป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤติภัยอันตราย ที่อาจจะเข้ามาในอนาคตเพราะสังคมจะรู้สึกถึงความ ยุติธรรมความโปร่งใสและความมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข สอดคล้องกับความ เป็นไทยรัฐธรรมนูญและกระแสโลกยุคปัจจุบัน (ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้าง ระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542)

ความสำคัญของธรรมาภิบาลธรรมาภิบาล เป็นหลักเกณฑ์การปกครองบ้านเมืองการบริหาร การจัดการการควบคุมดูแลกิจการต่างๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม นอกจากนี้ ยังหมายถึงการ บริหารจัดการที่ดี สามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชนธรรมที่ใช้ในการบริหารงานธรรมาภิบาล เป็นหลักการที่นำมาใช้บริหารงานในปัจจุบันอย่างแพร่หลาย เพราะช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริม องค์กรให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ อาทิ พนักงานต่างทำงานอย่างซื่อสัตย์สุจริตและ ขยันหมั่นเพียร ทำให้ผลประกอบการขององค์กรธุรกิจนั้นขยายตัว นอกจากนี้แล้วยังทำให้ บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องศรัทธาและเชื่อมั่นในองค์กรนั้นๆ อันจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น องค์กรที่โปร่งใสม่อมได้รับความไว้วางใจในการร่วมทำธุรกิจรัฐบาลที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ย่อม สร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนและประชาชน ตลอดจนส่งผลดีต่อเสถียรภาพของรัฐบาลและ ความเจริญก้าวหน้าของประเทศ (สุเมธ แสงนันทนวล2552)

หลักการพื้นฐานของการสร้างธรรมาภิบาลในองค์กร การส่งเสริมให้เกิดการสร้างธรรมาภิบาลนั้น มาจากความร่วมมือของทั้งสถาบันภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาสังคมบทบาทของรัฐที่สำคัญนั้นคือ รัฐเป็นผู้บทบาทในการวางรากฐานและรักษากฎระเบียบต่างๆ การสร้างธรรมาภิบาลของรัฐนั้น จำเป็นต้องอาศัยระบบการจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ มีการรับผิดชอบต่อภายใต้กฎหมายและนโยบายที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐจะต้องมีการปฏิรูประบบราชการ เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพและรับผิดชอบต่อภายใต้กรอบของกฎหมาย ซึ่งจุดมุ่งหมายในการธรรมาภิบาลภาครัฐนั้น จะต้องพยายามปฏิรูปการบริการบริหารจัดการให้ถูกต้องตามหลักเหตุผลและหน้าที่ มีระบบความรับผิดชอบต่อด้านการเงินที่มีประสิทธิภาพมาใช้ และให้มีความโปร่งใสในการปฏิบัติงานยกระดับความชำนาญของภาครัฐให้มีความทันสมัย ส่วนบทบาทขององค์การภาคเอกชนและบทบาทของประชาสังคมที่มีต่อการสร้างธรรมาภิบาล คือ การรวมตัวกันของสาธารณชนในการต่อต้านการทุจริตและการประพฤติมิชอบ โดยรัฐควรมีการหามาตรการที่จะกระตุ้นให้เกิดการตระหนักถึงการทำความผิดจรรยาบรรณ สำหรับหลักการพื้นฐานของธรรมาภิบาลในองค์กร ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542 ประกอบไปด้วย 6 หลักการ ได้แก่ หลักนิติธรรมหลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อ และหลักความคุ้มค่าซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. หลักนิติธรรม (The Rule of Law) คือ การปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ ซึ่งรวมถึงการไม่เลือกปฏิบัติการไม่ทำ การไม่ละเมิดกฎหมาย และการไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

2. หลักคุณธรรม (Morality) คือ การยึดมั่น ถือนั่นในคุณธรรมความดีงาม ความถูกต้องตามทำนองคลองธรรมรวมถึงมีความซื่อสัตย์จริงใจ และยึดมั่นในความสุจริตคุณธรรมเป็นแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต ทั้งความประพฤติและจิตใจซึ่งแต่ละสังคมกำหนดและยอมรับปฏิบัติกัน เช่น ซื่อสัตย์อดทน เมตตากรุณา เสียสละ เป็นต้นในระดับกิจการ หลักคุณธรรม คือ การทำธุรกิจด้วยความมีจริยธรรมทางธุรกิจ ซึ่งหมายถึง มาตรฐานทางศีลธรรมคุณธรรมที่ใช้กับองค์กรทางธุรกิจ

3. หลักความโปร่งใส (Accountability) คือ ความถูกต้อง ชัดเจน ปฏิบัติตามหลักการที่ควรจะเป็นรวมถึงการสร้างควมไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องได้ รวมทั้งการให้และรับข้อมูลที่เป็นจริงตรงไปตรงมาทันเวลาในระดับกิจการ อาจแปลความหมายของ “Accountability” ว่าเป็น “ความรับผิดชอบต่ออธิบายได้” ซึ่งเป็นภาระบทบาทของผู้บริหารในแง่ข้อผูกพันหรือความเต็มใจที่จะยอมรับความรับผิดชอบต่อ รวมทั้งความสามารถในการรายงานชี้แจงให้

เหตุผลเพื่ออธิบายการกระทำของตนเองและสามารถตอบคำถามของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ในทุกที่ทุกโอกาส เพื่อแจกแจงอธิบายการกระทำทั้งหมดที่ตนรับผิดชอบ

4. หลักการมีส่วนร่วม (Participation) คือ การให้โอกาสบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในเรื่องต่าง ๆ ที่สำคัญรวมทั้งการเปิดรับฟังความคิดเห็น เพื่อรับคำแนะนำมาร่วมวางแผนและปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ในระดับสังคม ซึ่งประกอบด้วยบุคคลหลากหลายและมีความคิดเห็นที่แตกต่าง หลักการมีส่วนร่วมจะช่วยประสานความคิดเห็นหรือความต้องการที่แตกต่างเพื่อยุบบนพื้นฐาน โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมในระดับกิจการ องค์กรจะกำหนดให้มีคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยบุคคลที่มีประสบการณ์หลากหลายช่วย บริหารงานขององค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์

5. หลักความรับผิดชอบ (Responsibility) คือ ความรับผิดชอบในงานของตน ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง รวมถึงการตระหนักและสำนึกในสิทธิและหน้าที่

6. หลักความคุ้มค่า (Cost –Effectiveness or Economy) คือ การบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุดในระดับบุคคล ความคุ้มค่าเทียบเคียงได้กับความประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าในระดับกิจการ คือ การบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดหรือเกิดมูลค่ามากที่สุด เช่น การใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืน (วันชัย สุขตามกรกฎาคม-ธันวาคม 2558)

4. ลักษณะของธรรมาภิบาลมีหลักสำคัญ 6 ประการ ดังนี้

4.1 หลักการมีส่วนร่วมของสาธารณชนคือกระบวนการที่ประชาชนมีโอกาสและมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจอย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นโอกาสในการเข้าร่วมทางตรงหรือทางอ้อมโดยผ่านกลุ่มผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนโดยชอบธรรม

4.2 หลักความสุจริตและโปร่งใสคือกลไกการบริหารที่มีความสุจริตและโปร่งใส ซึ่งรวมถึงการมีระบบกติกาและการดำเนินงานที่เปิดเผยตรงไปตรงมา ประชาชนสามารถเข้าถึงและรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างเสรีเป็นธรรม ถูกต้องและมีประสิทธิภาพซึ่งหมายถึงการที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานกำกับดูแลและประชาชนสามารถตรวจสอบและติดตามผลได้

4.3 หลักพันธะความรับผิดชอบต่อสังคม คือความรับผิดชอบต่อบทบาทภาระหน้าที่ที่มีต่อสาธารณชน โดยมีการจัดองค์กรหรือการกำหนดกฎเกณฑ์ที่เป็นการดำเนินงาน เพื่อสนองตอบความต้องการของกลุ่มต่างๆ ในสังคมอย่างเป็นธรรมในความหมายนี้มีความหมายที่มากกว่าความรับผิดชอบต่อผู้บังคับบัญชาหรือกลุ่มผู้เป็นฐานเสียงที่ให้การสนับสนุนทางการเมือง

4.4 หลักกลไกการเมืองที่ชอบธรรมคือ เป็นกลไกที่มีองค์ประกอบของรัฐบาลหรือผู้ที่เข้าร่วมบริหารประเทศที่มีความชอบธรรม เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมโดยส่วนรวมไม่ว่าจะโดยแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง

4.5 หลักเกณฑ์ที่ยุติธรรมและชัดเจนคือกรอบของกฎหมายที่ยุติธรรมและเป็นธรรมสำหรับกลุ่มคนต่างๆ ในสังคมซึ่งกฎหมายมีการบังคับใช้และสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นกฎหมายที่ชัดซึ่งคนในสังคมทุกส่วนเข้าใจ

4.6 หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผลคือ เป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดกระบวนการทำงานการจัดองค์กรการจัดสรรบุคลากรและมีการใช้ทรัพยากรสาธารณะต่างๆ อย่างคุ้มค่าและเหมาะสมมีการดำเนินการให้สาธารณะที่ให้ผลลัพธ์เป็นที่น่าพอใจ และกระตุ้นการพัฒนาของสังคมทุกด้าน (ด้านการเมืองสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ)

เป้าหมายของธรรมาภิบาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พ.ศ.2550 ได้สร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีโดยมีเป้าหมายร่วมกันอยู่ 3 ประการประกอบด้วยประการแรก การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์เพื่อให้การบริหารงานภาครัฐมีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่ประชาชนต้องการ มีความโปร่งใสในการตัดสินใจและในกระบวนการทำงานประการที่สอง การปรับเปลี่ยนบทบาทการทำงานของภาครัฐโดยเน้นงานในหน้าที่หลักของภาครัฐซึ่งประการที่สาม การบริหารแบบพหุภาคี ได้แก่ การบริหารที่ให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายตัดสินใจหรือร่วมปฏิบัติงาน โดยไม่ผูกขาดหรือรวมศูนย์อำนาจ (วรศักดิ์ อุวรรณโน: 2542)

5. การบริหารจัดการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธภายใต้หลักธรรมาภิบาล

การปกครองท้องถิ่น เป็นระบบการปกครองที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระจายอำนาจทางการปกครองของรัฐ โดยจะมีองค์การทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นนั้นๆ การบริหารงานท้องถิ่น จะมีองค์การปกครองที่ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ ซึ่งประชาชนเลือกตั้งมาทั้งหมดหรือบางส่วน ทั้งนี้มีความอิสระในการบริหารงาน แต่รัฐบาลต้องควบคุมโดยวิธีการต่างๆ ตามความเหมาะสมอย่างไรก็ตามในทศวรรษที่ผ่านมา แนวคิดเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่นในระบอบประชาธิปไตยได้ กลายมาเป็นประเด็นสำคัญของแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นและให้เหตุผลพื้นฐานสำหรับการให้แนวความคิดในเรื่องธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่น จะหมายถึงคุณภาพประสิทธิผล และประสิทธิภาพของการบริหารราชการส่วนภูมิภาค และการบริการสาธารณะคุณภาพของท้องถิ่น นโยบายสาธารณะและขั้นตอนการตัดสินใจ รวมทั้งความโปร่งใสและความรับผิดชอบของตนเอง และลักษณะของการใช้อำนาจและอำนาจหน้าที่ในระดับท้องถิ่น ปัจจุบันองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่ง มีการดำเนินการผ่านกรอบธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นความสัมพันธ์กันที่รวบรวมชุด

ข้อกำหนดทางกฎหมายในการกำกับดูแล ดังนั้นการบริหารงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาลเป็นประเด็นที่ถูกอ้างอิงถึงอย่างแพร่หลายในยุคปัจจุบัน (Suwanmala2003)

การสร้างระบบการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี หรือธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็คือบริหารกิจการสาธารณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อประชาชนผู้รับบริการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่ง จะยังคงให้มีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีเป็นหลักปฏิบัติ ซึ่งส่งผลต่อการสร้างภาพลักษณ์อันดีงามขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอง จนทำให้ประชาชนมีความยอมรับนับถือและสามารถเชื่อมั่นได้ว่า ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาทำหน้าที่บริหารท้องถิ่น มีความตั้งใจเข้ามาบริหารงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอย่างแท้จริง ไม่ใช่เข้ามาเพื่อตักตวงผลประโยชน์เพื่อตนเองและพวกพ้องการสร้างธรรมาภิบาล คือการสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลเช่น หลักความโปร่งใสและหลักการมีส่วนร่วม เป็นต้น นอกจากนั้นองค์ประกอบอีกอย่างหนึ่งที่สำคัญคือ ระบบการควบคุมภายในที่ดี มีการวางระบบไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องพิจารณาดำเนินการเสริมสร้างระบบที่ดี สร้างสภาพแวดล้อมภายในที่ดีและพัฒนาบุคลากรให้มีคุณธรรมจริยธรรมอย่างแท้จริง เสริมสร้างและพัฒนาทักษะอย่างเพียงพอในการปฏิบัติงานให้แก่พนักงาน เช่น การสนับสนุนในการฝึกอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจและความชำนาญในงานที่จะต้องปฏิบัติอย่างถูกต้อง การกำหนดวัตถุประสงค์ของการควบคุมภายในขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรใช้แบบผสมผสานคือ เน้นทั้งการบริหารที่มีความโปร่งใสการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนผู้รับบริการมากที่สุด ซึ่งเจตนารมณ์ของการปกครองท้องถิ่นอยู่บนพื้นฐานแนวความคิด เพื่อพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ภายใต้หลักธรรมาภิบาลที่มีการบูรณาการเชิงพุทธให้สอดคล้องกับการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ความต้องการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบชุมชนตนเอง และเท่ากับการเพิ่มความสามารถและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารการบริการสาธารณะให้ทั่วถึง และตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ตามความจำเป็นในแต่ละท้องถิ่นการบูรณาการหลักการบริหารแนวพุทธในนั้น จากผลการศึกษาสามารถสรุปความสอดคล้องหรือ (Pothisita, 2005)

การนำหลักการบริหารแนวพุทธ ไปส่งเสริมการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่องค์กรที่มีธรรมาภิบาลอย่างยั่งยืน มุ่งทำงานเพื่อประโยชน์สุขแห่งประชาชนโดยแท้จริง สนองตอบภารกิจและยุทธศาสตร์การกระจายอำนาจการปกครองอย่างแท้จริง ซึ่งผลการศึกษายังพบอีกว่าในการบริหารจัดการแนวพุทธ นำมาซึ่งการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการท้องถิ่นตนเอง ทำให้ประชาชนตระหนักรู้และหวงแหนชุมชนของตน ซึ่งส่งผลให้สามารถบริหารจัดการจัดการชุมชนเกิด

ความยั่งยืนต่อไป หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือเป็นลักษณะของการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นอย่างดี และทางเศรษฐกิจและสังคมโดยมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การพัฒนาท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น โดยมีลักษณะของการทำงานแบบบูรณาการเชื่อมโยงองค์ประกอบของภาคส่วนต่างๆ ที่อยู่ในท้องถิ่นเข้าด้วยกัน นั่นก็คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยการนำเอาการบริหารงานเชิงพุทธภายใต้ธรรมาภิบาลมาบูรณาการให้สอดคล้องเข้ากับการบริหารงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันตามหลักธรรมาภิบาล โดยใช้หลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้ามาใช้ให้มีความสอดคล้องและมาปรับใช้ให้การบริหารงานภายในองค์กรเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น ความรับผิดชอบความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน แสดงให้เห็นว่าหลักธรรมาภิบาลที่เป็นการบริหารงานเชิงพุทธได้ถูกบูรณาการให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานของหน่วยราชการส่วนท้องถิ่นรวมถึงข้าราชการ บุคลากรเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติงานอยู่ภายในองค์กรส่วนท้องถิ่นเพื่อนำหลักการบริหารงานนี้ไปปรับใช้กับหน้าที่ของตนเองที่ได้รับผิดชอบให้เกิดคุณภาพ ที่สามารถนำไปเป็นแบบอย่างได้ภายในสังคมสืบไป

สรุป

การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเชิงพุทธ ภายใต้หลักธรรมาภิบาลมีการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอิสระในการบริหารจัดการการบริหารบุคคลการบริหารมีกฎหมายระเบียบของตนเองมีผู้บริหารมาจากการเลือกตั้งทุกระดับ เป็นการดำเนินการตามทฤษฎีกระจายอำนาจแต่โดยที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย มีจำนวนมากมีขนาดทั้งพื้นที่และงบประมาณ และภาระที่แตกต่างกันมีวิธีการทำงานที่ผูกติดกับโครงสร้างอำนาจในชุมชน จึงนำมาซึ่งความไม่เข้มแข็งในการสร้างหลักธรรมาภิบาล และเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ ถึงความไม่โปร่งใสจึงต้องรณรงค์สร้างจิตสำนึกของธรรมาภิบาลให้ปรากฏทุกระดับ ทั้งการบริหารราชการคือตัวองค์กรเอง ทั้งผู้บริหารที่มาจากการเลือกตั้งและฝ่ายตรวจสอบคือ สมาชิกท้องถิ่นตลอดทั้งบุคลากรการเสริมสร้างหลักการบริหารกิจการที่ดี ด้วยหลักธรรมและสร้างผู้แสดงให้เป็นนักการเมืองท้องถิ่นที่ดี จนมีเป็นนักการเมืองระดับชาติมีอาชีพมีเกียรติสมกับเป็นผู้ทรงเกียรติ จะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การบริหารท้องถิ่นภายใต้หลักธรรมาภิบาลที่ยุติธรรมกับทุกฝ่าย เพื่อให้ประสบผลสำเร็จจึงนำเสนอให้ปลูกฝังแนวคิดธรรมาภิบาล ทั้งหลักคิดหลักการบริหารราชการหรืองานต่างๆ ภายใต้กฎระเบียบและหลักปฏิบัติต่างๆ เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพภายใต้กฎหมายและกฎระเบียบที่ยุติหลักธรรมาภิบาลของการบริหารงานท้องถิ่น จะมีองค์การปกครองที่ประกอบด้วย

เจ้าหน้าที่ซึ่งประชาชนเลือกตั้งมาทั้งหมด หรือบางส่วน ทั้งนี้มีความอิสระในการบริหารงานแต่รัฐบาลต้องควบคุมโดยวิธีการต่างๆ ตามความเหมาะสม โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีอาณาเขตและประชากร ที่กำหนดโครงสร้างเอกลักษณ์ทางกฎหมายที่แยกจากกันช่วงอำนาจและหน้าที่ ที่ได้รับอนุญาตจากคณะผู้แทนจากสภานิติบัญญัติส่วนกลางที่เหมาะสมและสุดท้ายภายใต้ขอบเขตของการมอบอำนาจดังกล่าว เอกภาพจะต้องอยู่ภายใต้ใช้อำนาจและหน้าที่อย่างชัดเจนและโปร่งใสต่อสังคมและประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข

1. ให้องค์กรราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐให้นำหลักธรรมาภิบาลไปประยุกต์ใช้ในการทำงานภายในองค์กร
2. ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการบริหารจัดการตามหลักการกระจายอำนาจอย่างแท้จริงและมีอิสระในการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้องตามหลักของสากล
3. ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำตลอดจนถึงการกำหนดนโยบายในการบริหารของท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกัน
4. ให้ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อตรงและสุจริตคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก
5. ประชาชนทุกคนควรให้ความร่วมมือกับทางราชการเสมอเหมือนทางราชการขอความร่วมมือเพื่อให้งานทางราชการได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และความสงบสุขภายในสังคมหรือท้องถิ่น

องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- Jack C. Plano and Others, Political Science Dictionary (Illinois : The Dry Press, 1973),
 อ้างใน ประทาน คงฤทธิศึกษากร, การปกครองท้องถิ่น พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร :
 สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์, 2535) หน้า 6.
- ชูศักดิ์ เทียงตรง, การบริหารการปกครองท้องถิ่นของไทย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518)
- วันชัย สุขตาม, “การพัฒนาทุนมนุษย์วิถีพุทธในยุคโลกาภิวัตน์ : รูปแบบและแนวทางปฏิบัติ”
 วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประทาน คงฤทธิศึกษากร, การปกครองท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : พิธีพัฒนา, 2526) และอุทัย
 หิรัญโต, การปกครองท้องถิ่นไทย, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2523)
- เอเจอร์ แซม. ธรรมาภิบาลการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์น้ำฝน
 ,2545.

สุเมธ แสงนิมนวล. ภาวะผู้นำกับธรรมาภิบาลในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.

กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, 2552.

บังอร เบ็ญจาธิกุล. การบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองในพื้นที่จังหวัด

นครปฐม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา

<http://www.hu.ac.th/Symposium2014/proceedings/data/3403/3403-สืบค้นเมื่อ>
5 ตุลาคม 2563.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.พระราชญาณวิสิฐ. หลักธรรมาภิบาล และประมุขศิลป์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ชัยมงคลพริ้นติ้ง, 2548.

สยามพร ปุณฺณาคม. 2541. การบริหารการจัดการที่ดี (Good Governance) กับลักษณะ

พระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

